

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1882.   Andra Kammaren.   N:o 11.

Måndagen den 20 Februari.

Kl. $\frac{1}{3}$ e. m.

Herr vice Talmannen ledde i detta sammanträde Kammarens förhandlingar.

§ 1.

Justerades protokollet för den 13 i denna månad.

§ 2.

Föredrogs ett från Första Kammaren ankommet, så lydande protokollsutdrag:

Utdrag af protokollet, hållet hos Riksdagens Första Kam-
mare den 18 Februari 1882.

N:o 69. S. D. Efter föredragning af Andra Kammarens protokollsutdrag N:o 56, med inbjudning till Första Kammaren att förena sig i Andra Kammarens beslut om tillsättande af ett Särskildt Utskott, bestående af sju ledamöter från hvardera Kammaren, för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade konungarikena Sverige och Norge, blef denna inbjudning antagen af Första Kam-
maren.

Som ofvan.

Ur protokollet
A. von Krusenstjerna.

Detta protokollsutdrag lades till handlingarne; och beslöt Kam-
maren, uppå derom af Herr vice Talmannen gjord framställning, att
nästa onsdag den 22 innevarande Februari företaga val af ledamöter
och suppleanter i det Särskildt Utskott, hvars tillsättande numera
blifvit af Riksdagens båda Kamrar beslutadt.

Andra Kammarens Prot. 1882. N:o 11.

§ 3.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 12 och 13; samt
Andra Kammarens Första Tillfälliga Utskotts Utlåtande N:o 2
(i samlingen N:o 2).

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:
Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12 a), angående regleringen af
utgifterna under riksstatens sjette hufvudtitel; och
Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 1, angående allmänna be-
villningen.

Dessa ärenden skulle å föredragningslistan för nästa sammanträde
uppföras framför de redan två gånger bordlagda ärendena.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.

Onsdagen den 22 Februari.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

§ 2.

Företogos val af dels sju ledamöter i det Särskilda Utskott, Riks-
dagen beslutit tillsätta för behandling af Kongl. Maj:ts nådiga pro-
position med förslag till förordning rörande Lapparne i de förenade
konungarikena Sverige och Norge, dels ock tre suppleanter i samma
Utskott; och befunnos efter valförrättningarnes slut hafva blifvit utsedde

till ledamöter:

Herr	<i>Per Anton Hellgrén</i>	...	med 146 röster,
"	<i>Carl Herslow</i>	...	" 144 "
"	<i>Johan Wilhelm Lindh</i>	...	" 144 "
"	<i>Grefve Axel Edvard Mörner</i>	...	" 144 "
"	<i>Gustaf Hæggström</i>	...	" 143 "
"	<i>Johan Severin Axell</i>	...	" 142 "
och	<i>William Farup</i>	...	" 140 "

samt till suppleanter:

Herr	<i>Axel Hugo Sandström</i>	...	med 128 röster,
"	<i>Carl Ehrenfried von der Lancken</i>	...	" 124 "
och	<i>Axel Wilhelm Ljungman</i>	...	" 120 "

§ 3.

Föredrogos och bordlades ånyo:

Stats-Utskottets Utlåtande N:o 12 a); samt
Bevillnings-Utskottets Betänkande N:o 1.

§ 4.

Till afgörande förekom Lag-Utskottets Utlåtande N:o 8, i anledning af väckt motion med förslag till förändrad lydelse af förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 April 1866.

Uti berörda motion, afgifven inom Andra Kammaren af Herr *A. F. Petersson* i Sibbarp (motionen N:o 47), var föreslaget, "att, Riksdagen täcktes besluta följande förkortade och derigenom förändrade lydelse af Kongl. Förordningen den 14 April 1866:

"Med ändring — — — — — förordnas, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, må lika med äkta barn taga arf efter sin moder."

Utskottet hade hemställt:

att Riksdagen ville för sin del, med upphäfvande af Förordningen angående arfsrätt för oäkta barn den 14 April 1866, antaga en så lydande

"Förordning angående arfsrätt för oäkta barn.

Med ändring af hvad 8 kap. 7 § Ärfdabalken stadgar derom, att barn, som äro aflade i lönskaläge utan äktenskaps lofven, eller i hordom, ej må taga annat arf än efter egna barn och bröstarfvingar, förordnas, att oäkta barn, som ej är afladt under moderns äktenskap eller i förbudna led, må, derest det blifvit såsom hennes barn antecknad i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkskrifven, lika med äkta barn taga arf efter sin moder i den egendom, som ej utgör bröstarfvinges laglott."

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.*

Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

Sedan föredragning skett af denna hemställan, mot hvilken Herrar *Bergström, Thomasson, Lothigius, Widmark, Samzelius* och Grefve *Mörner* inom Utskottet reserverat sig, anförde motionären

Herr A. F. Petersson i Sibbarp: Herr Talman! Jag kan icke inse att Lag-Utskottets förslag är något annat än en halfmesyr. Det innehåller visserligen den förbättringen, att oäkta barn få taga arf efter modern, om modern lefver så länge, att hon hinner låta anteckna barnet i kyrkoboken; men om modern dör, innan sådan anteckning blifvit gjord, blir förhållandet deremot detsamma som enligt den nuvarande lagen, nemligen att barnet blir arflöst. Jag kan således icke finna, att denna förändring skulle leda till någon förbättring, utan enda sättet att åstadkomma en sådan vore enligt mitt förmenande, att Riksdagen lemnade sitt bifall till min motion. Det är på grund häraf jag tager mig friheten yrka afslag på Utskottets hemställan och bifall till motionen.

Herr Ekenman: Med anledning af hvad den ärade motionären anförde ber jag få säga, att jag, som tillhörde majoriteten inom Lag-Utskottet och således biträdt det nu föreliggande förslaget, för min del gerna skulle hafva velat gå något längre än Utskottet gjort, men att jag, af fruktan att, om man begärde allt för mycket, icke erhålla någonting, inskränkt mig till hvad Utskottet föreslagit.

Medan jag har ordet, vill jag äfven yttra några ord i sjelfva saken. Utskottet har i början af sin motivering anført, att "Utskottet finner den uppfattning, enligt hvilken ett oäkta barns arfsrätt grundar sig icke på födseln allena, utan jemväl på presumptionen om moderns befintliga, ehuru ej tillkännagifna yttersta vilja, vara den rigtiga" — om jag minnes rätt samma uttryck som Utskottet begagnade i fjor vid behandlingen af denna fråga. Jag kan för min del icke gilla denna uppfattning och jag anhåller att få något närmare angifva mina skäl härför, emedan påtagligt är, att de skäl, hvarpå man i denna fråga grundar sitt bifall eller afslag, äro af ganska stor betydelse, enär just denna uppfattning rörande presumptionen af underförstådt testamente vållat, att frågan ej kunnat vinna framgång.

Vid 1862—1863 års riksdag, då denna fråga förevar och Rikets Ständer biföllo ett förslag, som gick vida längre än detta, hörde man icke talas om denna presumption. Det förslag, som Rikets Ständer då antogo, blef icke af Kongl. Maj:t gilladt, men vid den påföljande riksdagen framlade Kongl. Maj:t ett förslag, som sedermera blef lag genom kungörelsen af den 14 April 1866. Det var först då detta förslag skulle granskas i Högsta Domstolen, som den tanken tog form, att man icke borde tala om arfsrätt, emedan det skulle kunna förorsaka rubbningar i lagens stadganden om arfsrättsförhållanden. Det skulle i stället anses för underförstådt testamente: modern uttryckte sin yttersta vilja derigenom, att hon anmälde sitt barn till anteckning i kyrkoboken. Häremot ber jag få erinra, att, om det skall vara ett testamente, är det icke ett testamente i samma mening som den, hvilken inom Sveriges lag gjort sig gällande, hvarken till formen eller till

Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

innehållet. Ty för att det skulle vara ett testamente fordras i formelt hänseende, att det skall vara bevittnad af tvenne vittnen, och i afseende på innehållet är karakteren af ett testamente enligt svensk lag, att det skall vara en fri handling, som kan af testator ändras, så länge han lefver, men oäkta barns arfsrätt enligt 1866 års förordning kan visserligen icke i vidare mån än annan laglig arfsrätt genom testamente ändras. Den uppfattningen har äfven inom främmande länders lagstiftningar gjort sig gällande, att vid dylika fall föreligger ej fråga om testamente, utan om verklig arfsrätt, och icke ens i 1734 års lag har man med full konsekvens kunnat bibehålla uppfattningen att endast äktenskap grundade arfsrätt. Jag ber endast att i sådant fall få erinra Herrarne om stadgandena i 8 kap. 1 § och 6 § Ärfdebalken, som göra bestämda undantag från den allmänna uppfattningen af familjerätten. Från den utländska lagstiftningen i ämnet vill jag åberopa några exempel. I Österrike är genom Das allgemeine bürgerliche Gesetzbuch für das Kaiserthum Oesterreich, § 754, tillagdt oäkta barn arfsrätt efter moder. I Code Civile art. 756 till och med 766 äro oäkta barn arfsberättigade efter moder och i vissa fall äfven efter fader. Enligt Kong Christian den V:s danske Lov, 5 boken 2 kap. 72 §, ega oäkta barn att taga arf med äkta barn efter moder och äfven efter moderne fränder samt enligt 70 § half lott efter fader, om han fört det till tinget. Jag för min del tror icke, att det skulle vara farligt, om äfven vi erkände den grundsats, som i åberopade främmande lagar gjort sig gällande.

Hvad har nu Lag-Utskottet velat åstadkomma med sitt förslag? Jo, efter mitt förmenande har det endast velat göra den redan befintliga lagen fullt effektiv; velat göra gällande en önskan, som hos folket uttalats den ena gången efter den andra och som ingått i dess rättsmedvetande, den önskan nemligen, att lagen af den 14 April 1866 verkligen skulle blifva lag och uppfylla de ändamål, som med densamma äro afsedda, ty så är nu icke förhållandet. Enligt den uppfattning, folket nu har om nämnda lag, har man nemligen ansett det vara tillräckligt, att en anteckning sker i kyrkoboken, men icke antagit såsom ett oeftergifligt vilkor, att *modern* personligen gör en sådan anteckning, och till följd af denna origtiga uppfattning hafva åtskilliga, som ansett sig berättigade till arf, vid uppkommen tvist genom domstols utslag, gått förlustige detsamma.

Under diskussionen af denna fråga i Första Kammaren förlidet år upplystes af en kyrkoherde, som äfven var ledamot af Riksdagens berörda Kammare, att under de 42 år, som han innehaft pastoralvård, hade det icke inträffat i ett enda fall, att *modern* sjelf gjort anmälan om sitt barns antecknande i kyrkoboken. Det kan äfven någon gång inträffa, att *modern* genom dödsfall under barnsörden blir urstånd-satt att låta göra en sådan anteckning. En lag bör väl åtminstone vara så affattad, att den under alla förhållanden *kan* tillämpas. Det kan den här föreslagna lagen; men icke den förut befintliga.

På grund af hvad jag nu anfört och då människokärllek och rättvisa äro grundsatser, hvarefter man bör stifta lag, fasthelle än efter juridiska teorier, synas mig goda skäl tala för att bifalla det förslag,

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Lag-Utskottet framställt, ty om man också härigenom ej gör allt hvad i detta afseende borde göras, så är förslaget antagande dock ett steg framåt i hvad jag tror vara den rätta riktningen.

Grefve Björnstjerna: Jag är icke jurist, men det förefaller mig likväl vara temligen tydligt, att Kammaren nu håller på att under ett slags känslosvall fatta ett beslut, som kan medföra ganska betänkliga följder. Jag tycker i allmänhet icke om att förändra lagar, då sådant icke är af behovet påkalladt, och något sådant behof förefinnes icke. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att en qvinna, med den känsla hon säkerligen hyser för sitt barn, skulle undandraga sig det lilla besväret att anmäla sig såsom moder, i fall hon verkligen önskar, att hennes barn skall ärfva henne. Icke ens blygsamheten kan antagas återhålla henne derifrån, enär Utskottet sjelf antager, att kyrkotagningen skall qvarstå, och tillfälle då gifves för qvinnan, att i enrum för församlingens kyrkoherde göra den anmälan, som är i fråga. Vill hon icke göra det, förmodar jag, att hon icke heller vill erkänna barnet såsom sitt. Jag kan således för min del icke finna den nuvarande lagens bestämmelser vara svåra att uppfylla, sålunda icke heller behöfva förändras. Nej, jag går längre. Jag fruktar, att den lag, som nu af Utskottet är föreslagen, skulle, om den antages, kunna medföra ganska beklagliga följder. Högst besynnerligt måste väl vara att, såsom här förutsättes, en eller flere personer, hvilka som helst, skulle hafva rätt att hos presterskapet göra anmälan för intagning i kyrkoboken, rörande en annan person, utan att förete någon fullmakt från denna sistnämnde. Motstycke till en dylik lag betvivlar jag kan uppletas i något annat land. Hvilka sorgliga tilldragelser skulle icke häraf kunna framkallas? Det vore till exempel icke otänkbart, att ett fullkomligt ärbart fruntimmer sålunda skulle kunna anmälas såsom moder till ett oäkta barn. Den föreslagna lagen förutsätter ju endast, att en person anmäler till presten: "den och den är moder till det eller det barnet" och derpå införes denna uppgift i kyrkoboken. Den föregifna modern vet härom ingenting. Efter några år kommer barnet och gör, under åberopande af denna anteckning, anspråk på att blifva försörjd af den såsom dess moder antecknade, och när denna dess så kallade moder dör, kommer det och påyrkar att taga arf efter henne. I sanning mer än märkligt! Då jag för min del tror att man icke bör så lättsinnigt lagstifta, anhåller jag om afslag å Utskottets hemställan.

Herr P. Persson i Isie: Jag vill göra Kammaren uppmärksam derpå, att oäkta barn ega att taga arf efter sin moder i hela hennes förmögenhet, äfven i händelse modern ingått äktenskap, såvida hon ej har äkta barn. Men så snart modern födt äkta barn, förlorar det oäkta barnet sin förra rätt och eger endast tillika med äkta taga arf i hälften af hennes förmögenhet. De af Lag-Utskottet anförda skäl finner jag högst besynnerliga, då i Utskottets betänkande talas om att familjens och äktenskapets helgd skulle lida, derigenom att oäkta barn finge taga arf efter sin moder. Vore detta riktigt, vore ju så

godt att helt och hållet borttaga den arfsrätt, de oäkta barnen redan nu hafva. Men det kan icke vara rätt att låta den oskyldige lida för den skyldige. De oäkta barnen råda lika litet för att de kommit till verlden som de äkta. Vår tid skryter gerna öfver 19:de århundradets civilisation och detta med rätta, men i afseende på den fråga, som nu föreligger, stå vi verkligen efter gamla testamentets tider. I Mose bok säges, att föräldrarne skola lida för sina missgerningar och barnen intill tredje och fjerde led. Här åter är fallet, att den skyldige går fri och den oskyldige får lida för sin moders felsteg och brott emot sedelagen. Sådant kan naturligtvis icke vara rätt. Jag för min del yrkar därför frågans återremitterande till Lag-Utskottet i det syfte, att oäkta barn må få full och oinskränkt arfsrätt efter sin moder. Ett sådant barn får i allt fall icke samma rätt som ett äkta *inom familjen*, ty det har ingen fader att ärfva. Väl vet jag, att Lag-Utskottet, äfven om frågan dit återremitteras, kan åter inkomma med samma förslag, och att således ingenting dermed vinnes, men vill man icke göra mera än här är föreslaget, så tror jag det för närvarande vara bättre att icke göra något alls. Sker icke full rättvisa, tror jag det vara föga bättnad med så litet, som Lag-Utskottets förslag nu afser.

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Herr Wallenius: Den nu föreliggande frågan är onekligen af en mycket ömtålig och grannliga natur och bör därför med varsamhet behandlas, men på samma gång fordra dock rättvisa och billighet, att dessa oskyldiga små få några rättigheter, och det ligger mycken makt uppå, att Riksdagen och dess målsmän allvarligt begrunda förhållandena samt söka gifva frågan en lösning, som är civilisationen och vår tid värdig. Ju mer man tänker derpå, dess mera skall man finna, att dessa små förändringar, som föreslagits till de oäkta barnens hjälp, endast utgöra en ringa del af det, som bör dem tillfalla. Huru olyckliga äro nemligen icke dessa barn! Mången är stolt och glad öfver sin börd och öfver den glans och lycka, som densamma sprider öfver hela hans lif; men dessa barn våga aldrig tala om sin härkomst, väl vetande att blygseln hvilar deröfver. Att så skall vara förhållandet, är en sak, hvilken jag anser icke höfves oss, som vilja räkna oss såsom gångna långt framåt i mensklighet. Ingen huldrik moder har vakat vid dessa barns vagga, utan de anförtras åt ofta nog omilda vårdarinnor, hvilka kanske misshandla den späda plantan, hvarur måhända under andra omständigheter kunnat framgå ett lif, som skulle hafva spridd lycka och välsignelse omkring sig. Jag önskar att vid deras vagga små englar måtte stå, vakt och vaka, der oskulden sofver.

Jag vet visserligen att stora krafter arbeta emot detta förslag, men jag hoppas att mera mänskliga känslor snart måtte göra sig gällande och att vi inom kort måtte gå till mötes en tid, då nu förevarande fråga lätt och utan motstånd kan lösas på ett tillfredsställande sätt. Hvad som nu begäres är väl jembörligt mycket litet, men man måste vara nöjd med de små smulor, som kunna komma dessa olyckliga barn till godo. Jag röstar därför för bifall till Lag-Utskottets förslag.

Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts).

Jag förutser visserligen, att detta förslag nu icke går igenom, men jag skall alltid vara beredd att med min röst understödja hvilket annat förslag som helst, blott det för dessa stackars barn leder till en bättre ställning uti ifrågavarande hänseende än nu gällande lagstiftning medgifver.

Herr A. P. Lind instämde med Herr Wallenius.

Herr Magnusson: Jag kan icke såsom den siste ärade talaren hålla något vackert tal; jag vill endast inlägga en gensaga mot en talares på stockholmsbänken yttrande. Han trodde nemligen att vårt presterskap skulle förfara så lättvindigt, att de skulle göra anteckningar i kyrkoboken på begäran af hvilken som helst. Men, så vidt jag känner vårt presterskap rätt, ske icke några sådana anteckningar, som här äro i fråga, innan det öfvertygat sig om riktigheten af desamma.

För min del anser jag således Lag-Utskottets förslag vara på sin plats, då de oäkta barnen väl också äro menniskor och *något* därför bör göras för dem.

Jag vill för närvarande icke vidare inlåta mig på denna fråga, utan endast anhålla om bifall till Lag-Utskottets förslag.

Friherre Leijonhufvud: Äfven med mig är förhållandet desamma som med grefve Björnstjerna, nemligen att jag icke är jurist. Jag har ock väntat, att Herrar jurister först skulle yttra sig i nu föreliggande fråga; men då de med ett enda undantag hittills icke gjort det, anser jag mig böra säga några ord.

Jag vill dervid först öppet förklara, att jag för min del har ingenting emot att oäkta barn få ärfva både sin far och sin mor, men jag vill att det skall finnas *bevis* på att den, som pretenderar arvet, verkligen är den rätte arvingen.

En dylik bevisningsskyldighet af rättsanspråk är ju en grundsats, som i öfrigt, så vidt jag vet, genomgår hela vår lag, och den bör väl då också här ej åsidosättas. Nödvändigheten deraf syntes mig ock framgå af en föregående talares yttrande. Den bevisföring, som Herr Ekenman sökte drifva, var sålunda till en början mycket bra, men då han kom till slutet, blef den allt mera haltande och slutligen hoppade han öfver det väsentligaste i Lag-Utskottets förslag, nemligen att en enkel anteckning i kyrkoboken utan garanti att den skett behörigen skulle utgöra bevis för att den eller den vore mor till barnet. Jag tror verkligen ej, att han förmådde ådagalägga, att en dylik anteckning utgör ett *verkligt bevis* för det oäkta barnets arfsrätt. Detta synes mig ock omöjligt. Man kan väl nemligen icke neka till att hvilken som helst då skulle kunna låta i kyrkoboken anteckna ett nyfödt barn, utan att ega minsta fullmakt dertill, och detta kan väl icke vara riktigt. Låt då i stället modern sjelf begära denna anteckning, så blir det, efter mitt förmenande, rätt; och låt äfven fadern anteckna sig såsom far till barnet och låt då barnet tillerkännas arfsrätt efter både mor och far; detta är jag med om.

Det är således icke för att i någon mån förörätta de oäkta barnen som jag yrkar afslag på Utskottets förslag, utan det är därför, att jag önskar att i lag stadgas, att det skall finnas tydliga bevis på att barnet eger den arfsrätt det påyrkar.

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Häruti förenade sig Friherre *Koskull*.

Herr Berg: Jag får till en början anhålla om ursäkt, om jag i dag är något lågmäld, enär detta har sin grund i en tillfällig opasslighet.

Motionären i ifrågavarande ämne har hemställt, att den oäkta barn nu medgifna arfsrätt skulle utsträckas så, att barnet alltid, såvida det ej vore födt i löndom eller förbudna led, skulle utan något vidare förbehåll ega att taga arf efter sin moder. Detta har Utskottet icke velat godkänna, utan uttalat såsom sin mening att arfsrätten borde grundas "icke på födseln allena, utan jemväl på presumptionen om moderns befinliga, ehuru ej tillkännagifna yttersta vilja". Utskottet har likväl ansett en anteckning i kyrkoboken derom, att barnet vore födt af den uppgifna qvinnan, böra förutsättas såsom vilkor för att det skulle kunna tillgodonjuta arf efter henne; men med ändring i nu bestående lag har Utskottet ansett en sådan anteckning i kyrkoboken vara tillfyllestgörande, äfven om den icke tillkommit på den uppgifna moderns begäran. Enligt min uppfattning är denna Utskottets åsigt icke fullt grundad. En anteckning i kyrkoboken, tillkommen på någon annan grund än på moderns begäran, innefattar nemligen, enligt min mening, icke någon presumption och ännu mindre något bevis för att den, om hvilken anteckningen skett, verkligen är moder till det ifrågavarande barnet. Det måste således, om Utskottets förslag antages, blifva nödvändigt att det barn, som uppträder som arfspretendent, anorlunda bevisar sin härkomst från den qvinna, efter hvilken arf kräves, så vida arfsrätten af hennes lagliga arfvingar bestrides. Men om således barnet, för att komma i åtnjutande af arf efter modern, måste, oaktadt anteckningen i kyrkoboken, bevisa sin härkomst från henne och om, såsom Utskottet antagit, arfsrätten icke grundas på moderns erkännande, utan på en presumption om hennes befinliga, ehuru ej tillkännagifna yttersta vilja, hvartill tjenar då anteckningen i kyrkoboken? Utskottet synes väl antaga denna anteckning innefatta en presumption derom, att modern erkänt barnet såsom sitt. Har den skett på moderns begäran, då är det nog så, men i annat fall vill jag icke obetingadt gå in derpå. Jag erinrar mig ett fall, hvarom jag för någon tid sedan läste i tidningarne. Ett okänt fruntimmer hade slagit sig ned på främmande ort och blifvit moder till ett barn, hvilket uppfostrades i församlingen. Många gissningar uppkommo om hvem denna moder kunde vara, men en längre tid efteråt, 10 år eller så omkring, blef en anteckning i kyroboken gjord, antydande att detta barns moder var en viss historisk person. Enligt hvad jag vill erinra mig, har dock sedermera en författare sökt bevisa att denna uppgift vore ogrundad. Härmed må nu vara huru som helst, icke lärer i allt fall denna anteckning i kyrkoboken i och för sig kunna få gälla som bevis att

Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

barnet verkligen var födt af den person, som uppgifvits. Jag åtminstone betvivlar det.

Enligt min åsigt bör man, *antingen* såsom motionären hemställt, stadga att oäkta barn, så snart moderskapet kan bevisas, äro utan afseende derå, om anteckning i kyrkoboken skett eller ej, berättigade till arf, *eller ock* bibehålla den nuvarande lagen, enligt hvilken oäkta barns arfsrätt göres beroende deraf, att modern genom anteckning i kyrkoboken erkänt barnet såsom sitt, i hvilket fall också anteckningen måste grunda sig på moderns begäran.

Jag kan således icke godkänna det förslag, Lag-Utskottet framställt, och, i strid mot de författningar, som tillåta en kvinna att fördölja sitt moderskap, kan jag ej heller tillstyrka att detsamma må, såsom motionärens förslag förutsätter, genom bevisning ådagaläggas. Det återstår därför för mig endast att yrka afslag å Lag-Utskottets utlåtande.

Med Herr Berg instämde Herrar *Asker, Trybom* och *Thomasson*.

Herr Magnus Jonsson: Jag ber att få tillkännagifva, att jag instämmer i Herr Ekenmans yttrande, men jag vill på samma gång bemöta vissa yttranden, som äro gjorda. Grefve Björnstjerna har yttrat att de få anteckningar, som hittills gjorts, visa liknöjdhet i detta afseende. Jag medgifver att så kan vara förhållandet, men jag tror dock att förnämsta orsaken härtill är att söka i bristande kännedom om anteckningarnas nytta och nödvändighet såväl hos mödrarne, som skola begära anteckningen i kyrkoboken, som hos presterna, som skola verkställa den.

Mot hvad Herr Berg yttrat om att man kunde utsträcka oäkta barns arfsrätt till alla de fall, der de kunde visa sin härstamning, vill jag anmärka att det är just derom, som det är fråga huru de skola visa det på annat sätt än genom anteckning i kyrkoboken t. ex. 20, 30 år efter födseln. En person kan ju endast styrka sin börd genom vittnesmål af sådana personer, som varit närvarande och behjpliga vid födseln, då man endast får vittna om hvad man sett och icke om hvad man hört, och man blir således urständsat att lemna några bevis i andra fall än de, som kunna ifrågakomma några dagar eller månader efter födseln. Jag kan därför icke förstå huru man skall kunna bevisa bördens på annat sätt än genom anteckning i kyrkoböckerna. Jag är visserligen icke blind för att detta steg icke är tillfyllestgörande, men jag tror dock att man bör tillstyrka Lag-Utskottets förslag, och hemställer därför om bifall till detsamma.

Herr J. Anderson i Tenhult: Det är icke för tidigt att oäkta barn vederfares så mycken rättvisa, att de få arfsrätt efter sin moder. Jag hade gerna sett att motionen helt och hållet blifvit tillstyrkt af Utskottet och bifallen af Kammaren, men då Utskottets förslag till någon del förverkligar hvad motionären åsyftat och går i den rätta riktningen, anser jag, att man bör begagna sig deraf och får vid detta tillfälle nöja sig med att bifalla Utskottets förslag. I de flesta fall

är det så att hvarken modern eller hennes omgifning hafva reda på de lagbestämmelser, hvilka finnas, och specielt den, att anmälan skall af modern göras hos presterskapet. Jag hemställer huru många i synnerhet på landsbygden hafva reda på sådant eller ens kunna hafva reda derpå. För min del yrkar jag således att föreliggande Utskotts-betänkande måtte bifallas och hoppas att den tid icke är långt af-lägsen, då steget kan tagas fullt ut.

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Herr Hedlund: Det ligger i den nu gällande lagens anda och mening, att äfven barn utom äktenskapet skola ärfva modren. Det är ju otvifvelaktigt lagens mening. Hvad begäres nu? Jo, att få den enda befintliga bevisningsmöjligheten något utsträckt, så att öfver-skridande af lagens mening ej skall kunna fort fara, som nu eger rum, icke som något "hjernspöke", såsom talaren på stockholmsbänken sade, utan såsom verklighet. Då frågan förevar vid förliden riksdag, anförde jag härpå ett upprörande exempel. En ogift kvinna födde en dotter och dog i barnsäng. Hon hade sjelf förvärfvat en liten förmögenhet, men hennes broder tog egendomen och höll på att lägga barnet till fattigvården. Sådant skulle genom den föreslagna utsträck-ningen af bevisningsmöjligheten åtminstone i någon mån hindras. För min del instämmer jag gerna med motionären derutinnan, att oäkta barns arfsrätt efter modern bör grunda sig på vanlig bevisning om barnets härkomst, på hvad sätt den än må åstadkommas, men jag föreställer mig också att hvad Utskottet föreslagit är ett steg i den rätta rikt-ningen, såsom äfven en af Kammarrens jurister, hvilken nyss hade ordet, anmärkt. Deremot kan jag omöjligen fatta de vådor, hvilka i detta fall blifvit skildrade. En af de siste talarne, till hvars ord i lagkunskap Kammarrens ledamöter naturligtvis med största uppmärksamhet lyssna, tyckes ej hafva fäst behörig vikt vid den omständig-heten, att modern skall vara kyrkskrifven i den församling, i hvars kyrkobok anteckningen införes. Han anförde ett fall, som varit före-mål för många hypoteser, nemligen då ett barn föddes af en okänd kvinna, från någon aflägsen församling och det lång tid efteråt blef fråga om hvem modern var. Om jag gissat rätt, så gälde i det fall, han åsyftar, tvisten mera hvem fadern var än modern, ty *hon* var verkligen modern till barnet. Detta exempel eger emellertid icke giltighet här, ty — som jag nyss anmärkte — i Utskottets förslag står tydligen, att anteckningen skall ske "i kyrkoboken för den församling, i hvilken hon då var kyrkoskrifven". Är det möjligt att pastor i en församling, äfven om det vore en stor församling, t. ex. i Stockholm, skulle kunna på grund af alldeles främmande personers utsago, i kyrko-boken inskrifva såsom barnets moder en person, som för barnet är alldeles främmande — är sådant möjligt, säger jag, att i en församling en alldeles främmande person kommer till pastor, och säger att det här barnets moder är den och den och pastor, utan att närmare efterforska saken, antecknar det uppgifna förhållandet i kyrkoboken, då tillstår jag att våra rättsförhållanden skulle stå på en ganska be-synnerlig grund. För öfrigt föreställer jag mig att en falsk uppgift icke skulle kunna gälla som bevis här mera än i andra fall och att

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

det alltid skulle stå öppet att genom rättslig undersökning finna om gjord anteckning är riktig eller ej.

Den legala arfsrätten kommer ej understucket barn till del, men deraf att barn kunna understickas, hvilket alls icke är otänkbart, bör väl icke följa, att ingen arfsrätt skall existera. Detta vore att tänka sig alltför besynnerliga möjligheter eller rättare sagdt omöjligheter; och under sådana svårfattliga betänkligheter skulle en lagstiftning icke kunna taga något steg framåt på rättsvisans väg. Det är ett bland konservatismens vanliga argument, när ett nytt lagförslag är å bane, att uppkasta dylika hjernspöken och föreställa sig än det andra såsom följd af lagen, men det har lyckligtvis vanligen visat sig, sedan lagen kommit till stånd, att sådana betänkligheter endast varit chimärer.

Då så många röster höjt sig för denna lag, vill jag deri spåra, att rättsmedvetandet i detta afseende trängt djupt ned hos det svenska folket. Och det är icke skäl att låta de obotfärdiges förhinder väga i denna Kammare, om det också väger i Medkammaren. Jag skulle, såsom jag sagt, helst gå in på motionärens förslag, men då jag tror att målet dermed icke vinnes, enär ingen yrkat återremiss i syfte af bifall till detta förslag, så får jag förena mig med dem, som yrkat att Utskottets förslag måtte bifallas.

Herr Lyth: Jag har begärt ordet för att nämna, att jag för min del icke är så rädd som åtskilliga ledamöter af denna Kammare synas vara för att tillägga kyrkobok vitsord i det afseende, hvarom nu är fråga. Två personer infinna sig hos vederbörande pastor och anmäla, att en viss uppgifven qvinna födt ett oäkta barn samt anhålla tillika att anteckning derom måtte ske i kyrkoboken. Det skulle kunna vara möjligt, att dessa uppgifter icke äro sanna. Men jag tror att i så fall det inom kort upptäckes, att uppgifterna äro falska. På landsbygden är nämligen förhållandet det, att vid mantalsskrifningsförrättningarne hvarje år lemnas uppgifter om folkmängden och hushållen inom församlingarne; och har på grund af någon osann uppgift en oriktig anteckning införts i kyrkoboken rörande någon person, sker rättelse derutinnan vid dessa förrättningar. Jag tror således att de betänkligheter, som här yttrats i afseende å att tillmäta kyrkobok vitsord i anmärkta hänseende, icke äro af den vikt, att man bör fränkänna kyrkoboken i detta fall det vitsord, hvaraf den är förtjent.

Detta har jag allenast velat anföra på samma gång jag får förklara att jag önskar bifall till Utskottets förslag.

Herr Åbergsson: Jag var icke beredd på att behöfva nu uppträda till försvar för Lag-Utskottets ifrågavarande betänkande, då Andra Kammaren vid föregående riksdag med 100 röster mot 21 bifallit ett förslag af enahanda lydelse. Men då en talare särskildt interPELLERAT juristerna, har jag icke ansett mig berättigad att fördölja min mening i saken, i synnerhet som jag inom Utskottet tillhört majoriteten.

Hvad först beträffar motionärens förslag, så får jag uppriktigt bekänna att jag lutar till deras sida, som skulle vilja bifalla det-samma. Jag kan icke förstå det lärda resonnement, som deducerar

oäkta barns arfsrätt ur testamentsrätten. För min del kan jag icke finna någon annan verklig grund för sådan arfsrätt än blodbandet, den naturliga känsla af kärlek, som en moder alltid måste hysa till sitt barn. Denna känsla är icke half, och jag kan därför icke förstå, hvarför ett oäkta barns arfsrätt skall vara inskränkt till hälften af moderns efterlemnade förmögenhet. Detta är en godtycklig gräns, som testamentsrätten uppdragit, då den stadgar att en person i visst fall icke får borttestamentera mer än halfva sin förmögenhet. Och denna gräns kan icke gälla i fråga om arfsrätt, ty den måste, så vidt jag förstår, grundas på blodbandet, på den naturliga släktkänslan, och dessa kunna icke räknas i bråkdelar. Jag skulle således vilja vara med om att gå längre, än hvad Utskottet nu gjort, men jag anser att något sådant för närvarande icke har utsigt att vinna framgång, och jag vill ogerna anstränga mig för att arbeta till förmån för en teori, som ännu icke har utsigt att vinna erkännande. I detta fall hoppas jag dock på framtiden.

Vidkommande Utskottets förslag, så härleder det sig från omständigheter, hvarpå exempel inom Utskottet anförts, och den, som berättade händelsen, omtalade tillika att den nyss timat. Vid föregående riksdag, då förslag af ifrågavarande innehåll förelåg till behandling, anfördes exempel på dylika händelser, som man således måste antaga hafva ofta inträffat. Man har nemligen anført, att ett oäkta barn lefvat tillsammans med sin moder i hennes hem under flera år; hela bygden vet att barnet är hennes; modern är gammal och orklös; barnet bidrager till moderns underhåll och vårdar henne på hennes ålderdom; ingen af församlingen föreställer sig annat än att, när modern dör, barnet skall få öfvertaga hennes stuga, hennes lösegendom och den lilla sparpennning, som hon möjligen kan efterlemna. Men då säger lagen: "Ja, må än hundra vittnen intyga att ni är denna kvinnas barn, och må hon sjelf i lifstiden hafva erkänt det; ni åtnjuter dock ingen arfsrätt efter henne, så länge i kyrkoboken endast är inskrifvet, att den uppgifna qvinnan är er moder, men der icke står antecknad att det är *hon*, som dragit försorg om inskrifningen." På grund af denna formalism fränkännes sålunda det oäkta barnet all arfsrätt och aflägsna släktingar, som måhända icke tagit den ringaste vård om den gamla, komma i besittning af hennes kvarlätenskap. Att sådant ofta kan inträffa framgår deraf, att, efter hvad som blifvit upplyst, gällande förordning i ämnet af presterskapet tillämpas så, att, när en qvinna kommer och anmäler sig som moder till ett oäkta barn, prestmannen väl för in i kyrkoboken moderns och barnets namn samt tiden för det senares födelse och dop, men icke uppgift om att modern sjelf låtit anteckna barnet såsom sitt, hvaraf följden, enligt den lagtolkning, som hos Högsta Domstolen gjort sig gällande, blifver att det oäkta barnet går i mistning af sin arfsrätt.

Lag-Utskottet har då tänkt: kan detta vara rätt? Äro så stränga former verkliga af nöden? Kan man i detta fall icke medgifva något större frihet i fråga om bevisningen, då lagen, i fråga om andra ämnen, icke innehåller närmare föreskrifter om den i hvarje fall erforderliga bevisnings beskaffenhet?

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)

En ärad talare, jurist till yrket, har yttrat, att Lag-Utskottet måhända icke gått nog långt i den antydda riktningen; att Utskottet möjligen bort föreslå borttagande helt och hållet af föreskriften om anteckning i kyrkoboken samt att till dem, som vilja taga arf efter moder, måtte öfverlemnas att åstadkomma hvilken bevisning som helst. Det är nu så, att, när ett reformförslag framkommer, detsamma alltid blir motarbetadt från olika håll. Å den ena sidan framställes det som ett djerft, ett samhällsvådligt förslag, å den andra åter betraktas det såsom obetydligt, för litet avanceradt. För min del anser jag det emellertid icke rådligt att öfverlåta allt åt den fria bevisningsrätten, utan någon slags anteckning i kyrkoboken. Eftersom vid ett barns födelse inom äktenskap ju alltid anteckning derom samt om föräldrarne göres, måste jag betrakta den omständigheten, att ett barn icke finnes i kyrkoboken inskrifvet såsom barn till en viss qvinna, såsom presumtion om att denna qvinna icke är det ifrågavarande barnets moder; och det är i öfverensstämmelse härmed som jag lika med Lag-Utskottet håller på anteckning i kyrkoboken om barnets befintlighet samt om hvem dess moder är. Deremot är det klart, att motbevisning mot en dylik anteckning kan ega rum.

En talare antager, att en moder, som föder ett oäkta barn, väl bör "underkasta sig besväret" att föranstalta om vederbörlig anteckning derom i kyrkoboken. Af hvad jag anfört framgår att jag är af samma mening; jag föreställer mig till och med att modern gerna gör sig detta besvär. Men det måste ju ofta inträffa, att hon icke sjelf kan infinna sig hos presten, t. ex. om hon dör i barnsäng. Och om hon äfven sjelf besöker presten för att få barnet antecknad såsom sitt och presten endast antecknar barnets befintlighet och moderns namn, så är saken dermed icke hjälpt, om det icke får anses förefinnas presumtion för att presten icke gjort denna anteckning utan att modern framställt begäran derom, vare sig sjelf eller genom ombud. Ty icke lärer väl någon prest göra en dylik anteckning utan någon slags visshet om barnets födelse och det uppgifna moderskapet. Och denna visshet anser jag, att det bör öfverlemnas åt presten sjelf att förskaffa sig på sätt han finner lämpligt. Men som det nu är, hjälper icke den bästa bevisning om att ett barn är barn af en viss uppgifven qvinna, om ej kyrkoboken innehåller anteckning derom, affattad i en viss, i lagen föreskrifven ordalydelse.

För att förekomma denna olägenhet är det som Lag-Utskottet framlagt nu omhandlade förmedlingsförslag. Måhända skulle det kunna redigeras bättre och möjligen äfven modifieras på sätt blifvit framställt af en ärad ledamot af Kammaren på samma bänk som jag, nemligen att man i regel skulle fordra af den, som gör anspråk att taga arf efter sin moder, att styrka sin härkomst från denna qvinna. Men, såsom sagdt, alltid vill jag att bland ingredienserna i denna bevisning den af Lag-Utskottet föreslagna anteckningen i kyrkoboken skall ingå. Ty att tillåta bevisning om att ett oäkta barn är barn af en viss qvinna, utan att anteckning derom förefinnes i kyrkoboken, anser jag icke var tillrådligt.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Herrar *Aug. Peterson* i Hasselstad, *Smedberg* och *Lars Börjeson* instämde i Herr *Åbergssons* anförande.

*Angående
oäkta barns
arfsrätt.
(Forts.)*

Friherre *Leijonhufvud*: Jag ber blott att få yttra några få ord.

Den förste juristen på stockholmsbänken, som uppträdde i frågan, yttrade riktigt, att man borde taga steget fullt ut och fordra allenast att ett oäkta barn skulle bevisa sin härkomst till en viss qvinna för att kunna berättigas att taga arf efter henne. Men han invände också att, då lagen medgifver en qvinna rätt att fördölja det förhållande, att hon eger ett oäkta barn, man icke gerna kunde i strid med detta medgifvande tillåta barnet uppträda och bevisa sin härkomst. Den vägen står således knappast öppen längre. Den andra vägen, som just näst före mig en annan jurist på stockholmsbänken förordade, nemligen att barnet skulle få arfsrätt efter sin moder, om det vore antecknad såsom hennes barn i kyrkoboken, är icke nog. Här är den verkliga bevisningen uteglömd, fastän man har å andra sidan ansett att det var anteckningen i kyrkoboken, som skulle utgöra bevisningen. Detta är dock icke tillfyllest. Det är visserligen bra att en prest kan uppstå och säga, att det i allmänhet går till på ett ordentligt sätt i våra landsförsamlingar och att i detta fall misstag icke lätt bör ega rum. Icke förty är det dock mycket möjligt att slarviga och origtiga anteckningar kunna göras i kyrkoboken. En vice pastor kan t. ex. taga för godt, att två personer komma och säga att den eller den qvinnan är mor till det eller det barnet. En sådan uppgift bör dock ej vara tillräcklig inför svensk lag. På dessa skäl anhåller jag fortfarande om afslag å förslaget.

Öfverläggningen var slutad. Efter det propositioner gifvits enligt de gjorda yrkandena, biföll Kammaren Utskottets hemställan.

§ 5.

Föredrogs Lag-Utskottets Utlåtande N:o 9, i anledning af väckt motion om förändrad lagstiftning angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.*

Utskottet hade i detta Utlåtande hemställt, att Riksdagen ville, med bifall till ifrågavarande, inom Andra Kammaren af Herr *S. Wieselgren* afgifna motion (N:o 3), för sin del besluta följande:

“Förordning angående särskilda sammankomster för andaktsöfning.

Med upphäfvande af förordningen angående särskilda sammankomster för andaktsöfning den 11 December 1868 stadgas som följer:

Medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan vare ej förment att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar utan vederbörande presterskaps omedelbara ledning; dock må sådan sammankomst å tid, då allmän gudstjenst i församlingen förrättas, ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes. Ej heller må vid religionsöfning, som ej är att hänföra till enskild

Ängående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankoster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

husandakt, tillträde vägras församlingens presterskap, medlem af dess kyrkoråd eller den offentliga myndigheten i orten, hvilken sistnämnda myndighet, i händelse af inträffad olaglighet eller oordning, eger att, der så nödigt anses, sammankomsten upplösa.“

Enligt anteckning å Utlåtandet voro reservationer mot berörda hemställan inom Utskottet anmälda dels af Herr *Bergström*, dels ock af Herrar *Thomasson*, *Widmark*, *Samzelius*, Grefve *Mörner* och *Fröberg*.

Efter uppläsning af Utskottets förslag anförde

Herr Thomasson: Då jag reserverat mig emot Lag-Utskottets föreliggande förslag, men icke hunnit, såsom jag ämnat, att vid betänkandets justering skriftligen angifva hvad min reservation innebär, anhåller jag att nu få göra det muntligen.

Jag har reserverat mig emot detta Utskottets förslag, emedan jag anser en följdriktig tillämpning af religionsfrihetens grundsats kräfva att svenska statskyrkan, likaväl som hvarje annat af staten erkänt trossamfund, åtjuter skydd i utöfningen af sin bekännelse. Den fordrar, efter mitt förmenande, denna religionsfrihetens grundsats, att den svenska evangeliskt-lutherska församling, som det vill, skall få värna sig mot läror, som finnas leda till söndring i kyrkligt afseende, till förakt för församlingens egen gudstjenst eller till undergräfvande af religionens helgd; den fordrar att en sådan församling, då den själf så önskar, må vara förskonad från alla dessa olika religiösa meningar, som uppröra vår tid, som väcka söndring och split, som ömsesidigt bekämpa hvarandra, men som äro ense i ett, i att våldsamt och hänsynslöst storma an mot svenska folkets kyrka, hvilken är dem alla i vägen, denna kyrka, som de häna och begabba och beteckna med namn, som icke kunna för höfviska öron återgifvas. Jag vill att den församling, som finner sig väl i sin fäderneärfda tro, som känner sig uppbyggd af den lära, svenska kyrkans prester förkunna, icke skall kunna mot sin vilja påtrugas dessa kringresande lekmanna-predikanter oklara, haltlösa religiösa föreställningar och hugskott, hvilka väl äro i stånd att oroa och sönderslita månget ömtåligt samvete, att undergräfvande den okunniga mängdens enfaldiga, men lyckliggörande tro, grundvalen för hela dess lifsuppfattning, men som, då de fullbordat sitt nedrifnings- och förstörelsearbete, icke förmå sätta något annat hållbart i stället, utan efterlemnna antingen idel andlig tomhet eller en förvänd lifsrigtning, som visserligen icke förer till salighet, men mycket ofta till därhuset. Jag ber att få betona att jag talar endast om predikandet af sådana läror, hvilka anses leda till söndring i kyrkligt afseende, till förakt för den allmänna gudstjensten eller till undergräfvande af religionens helgd; om lekmannaverksamheten i öfrigt är här icke fråga.

Men, säger man, det är dock orimligt, att det skall vara öfverlemnadt åt kyrkorådet att godtyckligt och okontrolleradt afgöra hvilka läror kunna en sådan verkan åstadkomma. Kyrkorådets ledamöter äro likväl utsedda af församlingen själf, tvifvels utan med särskild hän-

syn till deras lagbestämda uppgift att handhafva religionens och sedernas vård; och att underkänna deras kompetens uti ifrågavarande afseende är att mot både församlingarne och kyrkoråden rigta en förebråelse och en beskyllning, hvaraf ingendera gjort sig förtjent. Ty det skall icke med framgång kunna påstås, att kyrkoråden missbrukat den makt som blifvit lagd i deras händer; det måtte fast hellre högt erkännas, att de utöfvat denna sin myndighet med stor klokhet och moderation. Deras makt är icke heller godtycklig. Om i något enda fall ett kyrkoråd gjort sig skyldigt till öfvergrepp, om det beslut, hvarigenom en lekmanpredikant förbjudits uppträda i en församling, befunnits sakna stöd af fullgiltiga skäl, så har ett sådant beslut, då det öfverklagats, blifvit af öfverordnade myndigheter upphäfdt.

Det har befunnits upprörande att en lekmanpredikant skall, för det han icke stält sig ett kyrkoråds predikoförbud till efterrättelse, ådömas böter, som, i händelse af bristande tillgång, förvandlas till fängelse. Andliga ting, heter det, skola andligen dömas, och på förbrytelser af religiös art böra följa endast kyrkliga straff. Men hvad vill då detta säga, mine Herrar? Eller tror man verkligen att den, som förnekar och föraktar hela den kyrkliga institutionen, ja, sjelfva kristendomen, skulle känna sig träffad af de straff och påföljder kyrkan har till sitt förfogande? Tror någon, att en positivist skulle taga illa vid sig att honom förvägrades tillträde till nattvarden, eller en mormon, att han icke finge fungera som dopvittne vid en evangeliskt-luthersk döpelseakt? Här är för öfrigt icke fråga om någon religiös förseelse. Det är icke derföre att en kolportör predikar den ena eller andra läran, som han dömes till böter — hvilket bäst torde framgå deraf, att han kan alldeles strafflöst i *en* församling predika samma lära, för hvars förkunnande emot gifvet förbud i *en annan* verldsligt straff träffar honom — utan det är för öfverträdandet af detta, utaf vederbörande myndighet utfärdade förbud, som bötesstraffet honom ådömes, sålunda för förseelse emot en borgerlig ordningsstadga.

Jag kan för min del icke fatta statens förhållande till kyrkan så, att staten bör förhålla sig likgiltig och passiv gent emot de religiösa företeelserna, låta de olika trosmeningarne fritt tumla om och bekämpa hvarandra och sålunda tillstådja ett allas krig emot alla. Det måste tillhöra statens uppgift att på detta område, liksom på alla andra, ingripa ordnande och begränsande. Det är utan tvifvel hans rätt likaväl som hans pligt att skydda de olika bekännelserna emot hvarandra och icke tillåta den ena att genom ett öförsynt proselytmakeri göra intrång på den andras mark.

Då denna fråga behandlades i Lag-Utskottet, yttrade en af dess ledamöter, att den föreslagna lagförändringen vore liktydig med att i stället för den uteslutna delen af 1868 års förordning insätta ungefär följande: "Det vare icke någon förment att förkunna läror, som kunna leda till söndring i kyrkligt afseende, till förakt för den allmänna gudstjensten eller till undergräfvande af religionens helgd". Och han hade

*Angående
ändrad lag-
stifning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

utan tvifvel deri rätt. Att nu den, som vill hafva bort statskyrkan, önskar en så beskaffad lagförändring, det kan jag förstå, men att den, som anser denna kyrka, vid hvilken likväl flertalet af svenska nationen ännu hänger fast, böra fortfarande upprätthållas, att den, som säger sig vara en varm vän af vår kyrka, kan vara angelägen om förändringen, det har jag svårare att fatta.

Under den ganska långa tid, jag haft äran vara ledamot af Lag-Utskottet, har jag allt mer och mer befastats i min öfvertygelse, att man vid stiftande af nya lagar och förändrande af de bestående bör förfara med stor varsamhet, och framför allt då det gäller lagstiftning rörande kyrkliga förhållanden. Och då man besinnar, hur lätt det är att med religionen till skylt fanatisera massorna och föra dem till hvilka omstörtningförsök som helst, så skall man nog gifva mig rätt deri, att man bör betänka sig två gånger, innan man i afseenden på den lekmannaverksamhet, hvarom här är fråga, kastar bort all kontroll, hvarje korrektiv mot missbruk.

Jag ber slutligen få erinra Kammaren derom, att ett bifall till Utskottets förslag i allt fall skulle blifva utan praktiskt resultat. 1868 års här ifrågavarande författning har nemligen tillkommit i den ordning, som för stiftande af kyrkolag är stadgad, och kan följaktligen icke i annan ordning ändras. Nu lärer väl ingen föreställa sig, att regeringen skulle anse förändringen så vigtig och brådskande, att extra kyrkomöte endast för denna sak komme att sammankallas, och förslaget skulle sålunda för denna gång förfalla, äfven om det af Riksdagens båda Kamrar antoges.

Jag anhåller, Herr Talman, värdsamt om proposition på afslag å Utskottets förslag.

Herr G. Th. Ljunggren: Då jag icke förra året var vid riksdagen, hade jag icke då tillfälle att uttala min åsigt i frågan, utan anhåller i stället att nu få göra det. Jag anhåller till alla delar få instämma med Lag-Utskottets ärade vice ordförande, emedan jag fullkomligt är af samma åsigt som han.

Då jag först läste Utskottets motivering, fann jag den temligen bindande, men vid närmare begrundande af densamma, fann jag att Utskottet utgått från en helt och hållet origtig synpunkt, då enligt dess uppfattning "förekommade af söndring i kyrkligt hänseende, bibehållande af aktningen för den allmänna gudstjensten och värnande af religionens helgd" vore "rent kyrkliga syftemål". Med detta "rent" kan icke menas annat, än att "dessa syftemål" *icke* skulle hafva den ringaste beröring med det borgerliga samhället. Om det nu också kunde vara likgiltigt för staten — hvilket jag dock icke tror — att sektbildning eller söndringar i kyrkligt hänseende förekommes, så torde det väl icke finnas någon, som vill påstå att det äfven vore likgiltigt för staten, om man sökte förekomma förakt för den allmänna gudstjensten och undergräfvande af religionens helgd. Sedan Utskottet sålunda utgått från en falsk synpunkt, blir också dess resonemang ensidigt. Då det säger, att kyrkan vid sträfvan det för dessa höga syftemål, som jag nyss omnämnt, bör "för att handla i dess stiftares

anda och med ledning af hans efterdöme, strida med andliga vapen, med ordets och den gudomliga sanningens makt“, så torde det icke finnas någon, som bestrider detta, men deremot kan det vara mycken tvist, om Utskottet har rätt, då det i följande punkt säger, att kyrkan, i fall den nu gällande förordningen bibehölles, skulle anse sig nödsakad att anlita den världsliga makten för sitt bestånd. Kyrkan behöfver icke detta; hon har löfte, att hon icke behöfver det. Ej heller kan man säga, att hennes bestånd hotas, om en eller annan affaller från hennes bekännelse, ty kyrkan har icke löfte att kunna kvarhålla och rädda alla sina medlemmar, utan de, som äro motspänstige, få stå sitt kast, sedan kyrkan har gjort hvad hon kunnat med att varna och förmana dem.

För min del är jag följaktligen af samma åsigt som 1873 års kyrkolagskomité deruti, att den ifrågavarande förordningen är en borgerlig ordningsstadga. Det blir således här icke fråga om hvad kyrkan har att göra — detta äro vi alla öfverens om — utan hvad staten har att göra. Förordningen medgifver, såsom vi veta, medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan rättighet att utan presterskaps omedelbara ledning hålla gemensamma andaktsöfningar, men förordningen förutsätter tillika, att denna rättighet kan missbrukas. Det är oss äfven alla bekant att så har skett. Det är ingen fara, så länge de medlemmar af kyrkan, hvilka uppträda som lärare vid dessa andaktsöfningar, äro upprigtigt tillgifne kyrkans lära, men faran ligger deri, att en eller annan sådan lärare kan segla under falsk flagg och, fastän han kvarstår såsom medlem af den evangeliskt-lutherska kyrkan, omfatta en annan bekännelse. På detta sätt hafva under de sista tjugu åren sekter bildats af många slag. Nu är frågan, om staten icke skall göra något för att de församlingar, som det vilja, må kunna genom sina förtroendemän värna sig emot sådana irrlärare. Genom den nu gällande förordningen har detta varit möjligt, och det får jag säga att, skulle svenska staten ingenting göra för att förhindra utbredande af sådana läror, som leda till förakt för den allmänna gudstjensten och religionens helgd, då skulle den handla i olikhet med andra stater, ja, i strid med sig sjelf. Ty vi hafva t. ex. en värnpligtslag, hvars föreskrifter man också försöker att undandraga sig på grund af samvetsbetänkligheter, men sådant medgifva vi ju att staten bör förhindra. Om nu en kolportör uppträder och söker utbreda en lära, som kyrkorådet på platsen finner vara irrlärog, så bör det väl kunna förbjuda hans vidare uppträdande, ty annars funnes det ej konsekvens i vår lagstiftning. Jag nämnde att vi skulle handla på annat sätt än andra stater, om vi tilläte att läror, som vår kyrka icke kan gilla, finge fritt och obehindradt utbredas. Såsom exempel härpå vill jag anföra, hurusom de nordamerikanska staterna, hvilka ju berömmas för sin frihet, måst i sedlighetens intresse förbjuda mormonerna att kringsprida sina läror. Ja, mine Herrar, sjelfva nihilisterna åberopa sitt samvete och sin öfvertygelse till försvar för sina illdåd, men naturligtvis kan detta icke godkännas af den borgerliga lagen. Jag tror derföre, för min del, att det icke kan vara likgiltigt för staten, att kyrkorådet bibehålles vid sin rätt att förbjuda

*Angående
ändrad lag-
stiftning.
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

sådana predikanter uppträdande, hvilkas irrläror församlingsmedlemmarne hvarken sjelfva kunna gilla eller vilja låta komma inför deras barns och tjenares öron.

Taga vi derföre bort den senare punkten af författningen, såsom här blifvit föreslaget, ja, då blir följd den, att hvar och en får fritt och obehindradt utsprida hvilken lära han vill, det må vara mormonism eller nihilism. Men, mine Herrar, kunna vi åtaga oss ansvaret för något sådant? Vore det då icke så godt att upphäfvu hela förordningen? Äfven nu står det ju medlemmar af evangeliskt-lutherska kyrkan fritt att sammankomma till gemensamma andaktsöfningar, men författningen fordrar blott en viss kontroll och stadgar ansvar för vissa fall. Nu skulle visserligen äfven, enligt Utskottets förslag, såväl presterskapet som den civila myndigheten ega tillträde till dylika sammankomster, men hvartill tjenar detta, om inga ansvarsbestämmelser finnas för utspridande af vilseledande läror. Om presten finner ett föredrag vid en dylik sammankomst vara aldrig så tokigt, så kan han ingenting göra åt den saken. Den borgerliga myndigheten kan visserligen upplösa sammankomsten, men dermed anser jag föga vara vunnet. På dessa grunder, och då jag i detta fall som i andra anser det vara bättre att förekomma, än förekommas, anhåller jag om afslag å Utskottets tillstyrkande af motionen. Eller, för att begagna en liknelse, när en våldeld bryter ut, skyndar man sig då icke framför allt att söka släcka elden, och först sedan söker man efterspana den som anstiftat branden. Här deremot tyckes man vilja låta elden sprida sig huru vidt som helst, utan tanke på den skada den kan åstadkomma. För min del anser jag derföre det vara mycket välbetänkt att låta kyrkorådet behålla sin rätt att förbjuda vissa predikanter att uppträda inom församlingen. Jag har sjelf någon erfarenhet i det afseendet. Det inträffade för ett par tiotal af år sedan, att ett par mormoner, som kommo från Kristiania, försedde med fullmakt från chefen för de yttersta dagarnes helige, lyckades smyga sig in i min församling och der hålla föredrag. Men så snart jag erhöi kännedom derom, begaf jag mig till andaktsstället och predikade mot dem samt skref förbud för dem att vidare uppträda inom församlingen. Verkan af detta förbud var att de gingo sin väg, men verkan af min predikan var att folket kastade stenar på dem, då de begäfvu sig bort. Jag har velat omnämna detta för att visa, att det är mycket godt att kyrkorådet eger förbuds rätt; eljest kan det lätt hända, att en ung prest i sitt nit går för långt och fanatiserar allmogen mot irrläraryne. Jag hoppas derföre, att lagen skall bibehållas sådan den är, och yrkar afslag å Utskottets Betänkande.

Herr Rydin: Jag har genomläst sista Riksdagens förhandlingar i detta ämne och äfven Lag-Utskottets då afgifna betänkande och jag har der funnit framhållna åtskilliga synpunkter, som jag hade väntat att Utskottet i år skulle upptaga till betraktande, för att om möjligt häfva den ovisshet och de betänkligheter, som hos många af Kammarrens nyinvalda ledamöter till äfventyrs kunna förefinnas i en fråga som denna. Af de debatter, som då fördes, äfvensom af Ut-

skottets betänkande har jag tyckt mig finna, att man vid behandlingen af denna fråga utgått från en alldeles oriktig synpunkt om hvad frågan egentligen gäller. Är här frågan om att taga bort några skrankor för religionsfriheten? Nej, religionsfriheten är i vårt land fullkomligt befastad, och den beröres alldeles icke af den lag, hvarom här är fråga. Finnes här något hinder för hvem det vara må att uppträda med offentliga föredrag i religiösa ämnen? Nej, alldeles icke. Hvad är det då, som i denna lag förbjudes? Jo, det är att under sken af gudaktighetsöfningar missbruka ordet på sådant sätt, att man derigenom undergräfvat religionens helgd; detta är qvintessensen af lagen. För att visa detta skall jag tillåta mig att fästa uppmärksamhet på åtskilliga förhållanden i afseende på tillkomsten af vår nu gällande lagstiftning i detta ämne, hvilka synas mig hafva blifvit af Lag-Utskottet förbisedda. Innan 1858 års förordning utfärdades, gälde 1726 års konventikelplakat. Men innan detta kom ut, hvad gälde väl då? Jo, stadgandet i kyrkolagens 1 kap. 7 §, som bestämde, att all gudstjenst och alla gemensamma andaktsöfningar skulle ske i öfverensstämmelse med den i kyrkolagen föreskrifna ordning. Men nu finnes ett slag af andaktsöfningar, som ligger emellan den offentliga gudstjensten och enskild husandakt, och det är den, som afses i konventikelplakatet, då det talas om att "uti private och enskildte hus man och qvinkön, gamla och unga, kände och okände, få eller flere" komma tillsammans för gemensamma andaktsöfningar. Det var detta, som var förbjudet. Detta förbud vill jag icke försvara, ty det har verkat i åtskilliga hänseenden skadligt, det har ock blifvit upphäfdt genom 1858 års förordning, hvilken endast i en enda punkt, som för ifrågavarande förslag ej har någon betydelse, skiljer sig från den gällande förordningen af den 11 December 1868. Låtom oss då ställa oss på 1858 års ståndpunkt. Huru stod frågan då? Hvilken lag gälde i detta afseende, då nämnda års förordning utfärdades? Genom det s. k. konventikelplakatet af den 12 Januari 1726 var det vid äfventyr af straff en hvar förbjudet att hålla eller inställa sig vid enskilda sammankomster för andaktsöfningar; och vidare var det i kyrkolagen och då gällande missgerningsbalk 1 kap. § 4 förbjudet att vid äfventyr af landsförvisning utsprida villfarande lära. Det var derföre helt naturligt, att Kongl. Maj:t i det förslag till frihet i förstnämnda hänseende, som förekom vid 1856—1858 årens riksdag, ej ansåg sig behöfva intaga annan bestämelse än den af Lag-Utskottet bibehållna, att personer, som sammanträdde till enskilda andaktsöfningar, skulle vara underkastade kontroll och uppsigt från vederbörande myndighets sida, på sätt då fans bestämdt uti den Kongl. förordningen den 6 Februari 1849, som då gälde i afseende på sammankomster af menighet. Detta förslag, som ej innehöll den nu till upphäfvande föreslagna sista punkten i 1862 års förordning, hvilken på Rikets Ständers förslag insattes i 1858 års förordning, kunde anses betryggande mot andaktsöfningarnes missbruk, då genom bestämmelsen i 3dje punkten, som medgifvit offentlig myndighet rätt att, då olagligheter eller oordning uppstode, upplösa sammankomsten, utväg vore öppnad till åtals anställande. Då ineffattades nemligen under olaglighet, bland annat, det fall, att någon vid

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

dessa sammankomster uppträdde och förkunnade villfarande lära. Än-
dring i detta förhållande skedde ej genom Kongl. förordningarne den
23 Oktober 1860 i annan måtto, än att straffet ändrades. Den ena
förordningen, som afhandlar utspridande af villfarande lära, förbjöd
allt offentligt förkunnande af villfarande lära, under samma ansvar, som
stadgas i Tryckfrihetsförordningens § 3, 2:o och den andra, som handlar
om främmande trosbekännares rättigheter, förbjöd i § 8 hvarje främman-
de trosbekännare, prest eller lekman, att hålla föredrag vid samman-
komst till gemensam andaktsöfning af svenska kyrkans medlemmar.
Med det skydd, som sålunda gafs mot föredrag vid andaktsöfningar,
som kunde anses ledande till söndring, kunde det varit tillräckligt, om
Kongl. Maj:ts ursprungliga förslag till 1856—1858 års Riksdag, hvilket
Lag-Utskottet synes vilja åberopa såsom stöd för ifrågavarande lag-
stiftningsåtgärd, varit lag, och äfven ännu 1868 qvarstod samma för-
hållande. Men ett annat förhållande eger nu rum.

Kongl. förordningen den 16 November 1869 borttog förbudet
att offentligen förkunna annan lära än den lutherska, och uti Kongl.
förordningen den 31 Oktober 1873 borttogs förbudet för främmande
trosbekännare att hålla föredrag vid sammankomst till gemensamma and-
aktsöfningar af svenska kyrkans medlemmar. Den enda bestämmelse,
som nu finnes tillämplig för att möjliggöra bestraffning af ordets miss-
bruk vid gemensamma andaktsöfningar är den, som Lag-Utskottet förelag-
slagit att borttagas.

Kan i detta stadgande ligga något hinder för någons forsknings-
frihet, bekännelsefrihet eller lärofrihet? Nej. Religiösa ämnen kunna
fritt behandlas. Sker detta af teoretiskt intresse, af nit för sannin-
gens sökande, så finnes intet hinder att så fritt som möjligt debattera
dessa frågor, blott föredraget ej på sådant sätt affattas, att det strider
mot Strafflagen 7 kap. §§ 1, 2, och således innebär hädelse mot Gud,
gäckeri med Guds ord eller sakramenten. Talaren kan framställa
hvilka tvifvelsmål som helst, så snart han ledes af afsigten att söka
sanningen och ej af uppsåt att väcka hat och förakt för religions-
läran eller dess satser.

Det vetenskapliga föredraget, de populära föreläsningarne och de
debatterande folkmötena kunna således ej i annat fall än att de lånat
namnet af gemensamma andaktsöfningar anses i något hänseende hän-
förliga under denna förordning. Men den religiösa friheten är numera
så utsträckt, att det offentliga föredraget af främmande trosläras
satser ej ens kan anses vid de gemensamma andaktsöfningarne förbju-
det. Hvar och en, som är lifvad af en sant kristlig anda, vare sig
han tillhör vår kyrka eller ej, kan således fritt hålla uppbyggande
och för det religiösa lifvet väckande föredrag, äfven om dessa ej äro
fullt ortodoxa, så snart det kristliga nitet och dertill hörande fördrag-
samhet gifva föredraget den kristliga kärlekens karakter, hvilket må-
ste vara fallet vid andaktsöfningar, när hvar och en, genomträngd af
det grannlaga och ansvarsfulla i sin ställning har till syfte kristendo-
mens och icke sin egen fåkunniga vishets förherrligande.

Det motiv, som motionären anfört för sin motion, att denna be-
stämmelse skulle vara till för att qväfva den olika uppfattningen i

andliga frågor, har således ingen grund, icke ens der dessa uppfattningar framträda såsom afvikelser från vår kyrkas bekännelse. Sjelfva bestämmelsen såsom sådan har icke det minsta att göra med det teoretiska i ett religiöst föredrag. Den har blott att göra med dess praktiska syfte. Intet förbud finnes, efter hvad jag nyss anfört, för någon, hvem helst det vara må, att hålla föredrag öfver religiösa ämnen, om blott någon vill höra på honom, och han kan fritt utveckla sina åsikter om han aktar sig för att genom sitt föredrag så missbruka ordet, att han kommer i strid med 7 kap. 1 och 2 §§ Strafflagen eller andra straffbestämmelser. Men om vid en sådan sammankomst missbruk sker af ordets frihet, så är detta hänförligt under 10 kap. Strafflagen och ordningsstadgan för städerna, ej under sista momentet i 1868 års förordning. Ty detta bud afser endast det fall, att vid sammankomst, som angifves ega rum till gemensam andaktsöfning som står öppen för man och qvinna, känd och okänd, någon, som ej är berättigad att predika, uppträder såsom lärare med föredrag, som hafva till syfte söndring i kyrkligt hänseende eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest föranleda till undergräfvande af religionens helgd, eller med andra ord med ett föredrag, som är egnadt att väcka allmän förargelse. Om ett sådant föredrag hålles, så frågas: kan det anses vara betänkligt för den religiösa friheten, att vederbörande myndighet då eger makt att inskrida för att hindra ofog? I Regeringsformens 16 §, som man så ofta åberopar i afseende på religionsfriheten, heter det ju, att hvar och en eger fritt utöfva sin religion, *så vidt han derigenom icke störer samhällets lugn eller allmän förargelse åstadkommer*. Måste det ej anses såsom både störande samhällets lugn och förargelseväckande att under sken af gudaktighetsöfning hålla sådana föredrag? Man kan således ej utan förbiseende af det verkliga förhållandet påstå, att ifrågavarande bestämmelse frånhänder lekmanpredikanten eller någon annan medborgare rättigheten att hålla föredrag vid gemensamma andaktsöfningar eller eljest yttra sig angående religiösa ämnen. Den har endast till syfte att stäfja de samhällsvådliga eller förargelseväckande missbruk af ordets frihet, som dervid till äfventyrs kunna förekomma, med ett ord en föreskrift, som möjliggör bestraffning af yttrandefrihetens missbruk. Det förfarande, som är såsom straffvärdt hänförligt under detta moment, är det *bedrägliga* förfarandet att under förevändning af andaktsöfningar och bön drifva propaganda med dertill hörande hån, hat, förakt för hvad svenska kyrkans medlemmar anse heligt, att narra dem till sammankomster under namn af andaktsstunder, der en skicklig tunga lätt kan utså hos oförberedda sinnen känslor och tänkesätt, som äro egnade att undergräfva religion och sedlighet och således skadligt inverka på kyrklig ordning och äfven på samhällsordningen; ty hvad hindrar väl, om man tager bort ifrågavarande bestämmelse, att göra dessa sammankomster till politiska eller sociala nihilist-klubbar. Nu frågas: kan det vara klokt af oss att under sådana förhållanden taga bort den enda lagbestämmelse, som lemnar utväg till ofogets bestraffande? Skall ej, då borttagandet af denna bestämmelse ej åtföljes af någon annan lagbestämmelse, som möjliggör bestraffning af dylika förbrytelser, all-

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sör-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

mänheten få den föreställningen, att det är loffligt och i sin ordning att hålla föredrag, som väcka förakt för den allmänna gudstjensten?

Låt oss nu tillse, huruvida bestämmelsen i och för sig kan anses vara af förkastlig beskaffenhet. Att det förbud, som kyrkoråd eger utfärda emot ifrågavarande missbruk, skall kunna anses så förkastligt, är egadt att väcka en viss förvåning, helst som agitationen i denna fråga kommer ifrån det håll, der man just använder likartade medel för att stäfja ifrågakomna slag af ofog.

Vi veta nemligen, att en del sekter äro mycket stränga vid valet af sina predikanter och förbjuda dem att hålla föredrag, då de ej fullgöra sitt värf till nöjes. Bekant är ock, att evangeliska fosterlandsstiftelsen, som verkat ganska mycket godt genom utsända lekmanpredikanter, har vid flera tillfällen, då den funnit, att en eller annan af dess kolportörer icke motsvarat de förhoppningar, styrelsen haft om honom, utan ådagalagt dåligt uppförande i sedligt afseende, väckt söndring inom församlingen, predikat sedligheten undergräfvande läror och dylikt, afskedat dessa kolportörer. Och då frågas: skall icke kyrkorådet i den församling, der sådana otrospredikanter utså sina förderfliga läror och utgöra dåliga föredömen genom sin vandel, hafva makt att förbjuda sådana herrar att grassera inom församlingen.

Lätt är att förete bevis om de upplösande och förderfliga läror, som äro en frukt af dylika herrars verksamhet. Jag vill lemna några uppgifter som grunda sig på officiella meddelanden om församlingslivet. Sålunda berättas i afseende på uppfattningen af sedeläran, att lagen anses sakna all betydelse, emedan för den rättfärdige ingen lag är satt. Man vill ej veta af någon strid emot de sinliga begären, utan man skall med sin tro vara just sådan man är. En person, som begått brott mot sjunde budet, svarade, då han med anledning häraf tillspordes: "Kristus har allt försonat; han har borttagit lagens förbannelse"; en annan, som gjort sig skyldig till förförande, förklarade, att djefvulen tillstått detta onda för att bringa försmädelse öfver guds barn, andra exempel att förtiga.

Nu frågas: när staten emot ordets missbruk i andra fall, vare sig emot offentlig myndighet eller enskild person, uppstått straffbestämmelser, är det då i sin ordning, att den förargelse, som väckes genom angrepp mot religionen, ej skall förekommas, och dess upphofsman straffas? Utskottet har väl ej medgifvit detta, men sagt, att i sådant fall bör kyrkan strida med andliga vapen, med ordets och den gudomliga sanningens makt; och denna makt förmenar Utskottet vara så stor, att den skall göra slut på allt detta onda. Detta låter vackert, men satsen låter ej försvara sig. Först och främst frågas, hvarför har ej Utskottet i enlighet med denna grundsats föreslagit till upphäfvande hela 7 kap. Strafflagen? Men man bör ej stanna härvid såsom den enda konsekvensen. Man bör draga ut konsekvensen ännu längre. Af samma skäl borde man taga bort hela strafflagen, ty med den gudomliga sanningens makt bör man ju äfven kunna operera mot röfvar, tjuftar och mördare?

Klart är således, att utom det inflytande, som den gudomliga sanningens predikande eger, något korrektiv bör gifvas emot ordets

missbruk i förevarande fall likasom i andra, då det är vådligt för samhället, samhällsordningen och den enskilda friden.

Om Lag-Utskottet ej ansett världsliga straff tillämpliga, så hade Utskottet bort föreslå kyrkliga straff; ty att lemna sådana förbrytelser som dem, hvarom här är fråga, onöpsta och utan utväg till stäffjande af deras fortsatta föröfning, står ej mer tillsammans med lagbunden ordning än att lemna eganderätten och säkerheten till lif och egendom oskyddade.

Således, hur man än vänder ämnet, så reducerar sig denna lagstiftningsfråga till detta spörsmål: Skall det finnas något straff för ordets missbrukande, eller skall det icke finnas? Och om man måste vidgå, att man ej kan lemna ostraffadt och utan kontroll detta missbruk, så måste man uppställa såsom vilkor för ifrågavarande lagbestämmelsers upphäfvande, att någon annan sättes i stället. Taga vi bort denna bestämmelse, så finnes intet medel att stäffa ofoget. Någon våda kan ej uppstå af dess bibehållande, tills man anvisat någon bättre utväg för att vinna syftemålet med lagförslaget, än den som ligger i den kyrkrådet tillerkända myndighet. Tager man i betraktande huru den religiösa frågan hos oss behandlas, så kan man ej undgå att förvåna sig öfver det sätt, hvarpå våra förhållanden skildras. Vårt svenska kyrkråd framställes såsom ohjelpigt, medan man prisar religionsfriheten i andra länder, ej minst den franska religionspolitiken. Och vårt svenska kyrkråd har aldrig gjort sig skyldigt till sådan ofördragsamhet, som de maktogande i detta land. I detta land, som så berömmar sig af sin frihet, har municipalrådet i Paris förbjudit barmhertighetsnunnorna att på hospitalen lindra de sjukas plågor och åt de sjuke meddela religionens tröst.

Då således, efter hvad jag sökt visa, religionsfriheten ej är det minsta berörd af detta stadgande; då hvar och en, som vill söka sanningen och i sanningens namn uppträda med föredrag i religiösa ämnen, har, utan att kunna åklagas, rättighet att hålla hvilka föredrag som helst och ingå i hvilka debatter som helst, med iakttagande af hvad som innefattas i 7 kap. 1 och 2 §§ Strafflagen; då vid gemensamma andaktsöfningar full frihet finnes för hvilken som helst att i den kristliga kärlekens namn upplysa och upplifva åhörarnes eller medlemmarnes hjertan; då äfven vid den enskilda husandakten den enskilda umgängeskretsen fritt får komma tillsammans och ostörd utöfva sin andakt; och då det således här endast gäller att vid gemensamma andaktsöfningar kunna stäffa det missbruk af ordet, som i alla andra fall är belagdt med straff; så hemställer jag, huruvida det kan vara skäl att taga bort den bestämmelse, som för närvarande är den enda återhållande kraften. Hafva kyrkråden missbrukat en så beskaffad makt? Nej. Om också ett eller annat exempel härpå förekommit, så är dock min åsigt den, att många fall inträffat, då de snarare låtit det gå för långt i afseende på dessa andliga föredrag än motsatsen. Men, säger man, kyrkråden hafva efter hand blifvit detsamma som ingenting, ty de göra ingenting, utan låta de kringresande kolportörerna få fritt grassera. Men icke skall man väl derföre helt och hållet borttaga deras befogenhet och den bestämmelse,

*Angående
ändrad lag-
stifning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

som dermed förlänar dem? På samma sätt borde man då taga bort många andra lagbestämmelser, t. ex. bestämmelserna i ansvarighetslagen för Statsrådets ledamöter. De tillämpas ju aldrig. Frågan blir därför den: är det skäl att taga bort en lagbestämmelse därför att den sällan eller aldrig tillämpas? Helst då denna bestämmelse tillämpning efter hand så rättat sig efter den allmänna meningen, att skäl till berättigadt missnöje saknas? Först i den mån visas kan, att kyrkråden bruka sin myndighet på ett sådant sätt, att det väcker anstöt, eller det visar sig att bestämmelsen icke eger någon betydelse. Men till dess och tills de religiösa debatterna utvecklats så, att den, som håller religiösa föredrag, har till ögonmärke hvad i Regeringsformens § 16 säges, är det skäl att bibehålla den enda straffbestämmelse, som finnes i detta hänseende. För att bevisa nödvändigheten af dess borttagande, bör visas att dess tillvaro saknar all förmåga att skydda de stilla i landet mot agitatoriska tilltag. Då detta ej skett, och ej någon straffbestämmelse att sättas i stället för den, som i förevarande fall missbrukat sin frihet annan till förfång, blifvit föreslagen, så yrkar jag afslag å Utskottets hemställan.

Herr Magnus Andersson: Herr Talman! Jag hyser icke samma fruktan som föregående talare eller att vår svenska kyrka skulle ramla, därför att man tager bort det lilla stöd hon eger i den förra lagen. Lika litet fruktar jag, att svenska folket skulle blifva så förvilladt, därför att en eller annan kolportör komme och predikade bland det, eller att en sådan skulle kunna utsprida hvilka villoläraror som helst, ty numera är folket så upplyst, att det icke gerna låter förleda sig af villolärare, i fall sådana skulle anlända. Jag tror att på lång tid ingen författning, som blifvit antagen af Riksdagen, helsats med så mycket välbehag, som det hvarmed man kommer att helsa denna lag, om den går igenom; och det torde hända att den skall befinnas mera kompetent att befästa kyrkans grund än motsatsen. Ty det är klart att allting som utgör föremål för tvist mellan statskyrkan och de andliga tingen förfelar sitt ändamål, och så bör det ej vara.

Jag vill emellertid ej upptaga tiden med något långt tal, utan blott säga att jag af hjertat önskar, att detta förslag måtte upphöjas till lag, hvarför jag äfven yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Svensén: Sedan Regeringsformen i öfver 70 år lofvat religionsfrihet åt en hvar, som ej stör samhällets lugn eller allmän förgelse åstadkommer, vore det icke för tidigt, om äfven den allmänna lagen uppfylde detta löfte. Ingen lärer väl skrämmas till himmelriket, och kan ej presterskapet på annat sätt leda sin hjord på vägen dit, icke lär det kunna ske med den världsliga lagens arm. Det är godt och väl att man bör efterleva en lag, äfven då man anser densamma för origtig, men det är ej godt om lagen strider mot människornas samveten, hvilket erfarenheten visat ofta vara fallet med förordningen om andaktsöfningar. I följd häraf anser jag att denna lag bör ändras i enlighet med Utskottets förslag och hemställer således om bifall till detsamma.

Grefve Sparre: Herr Talman! Mine Herrar! Det är icke utan en hög grad af tvekan, man begär ordet i en fråga sådan som denna, derföre nemligen att, om man icke tillhör den sidan, som fordrar den yttersta frihet, blir man ansedd för intolerant och tillbakagående. Jag skulle önska, att jag kunde bevisa motsatsen af detta i fråga om mig; och ehuru det kan anses oblygt att nämna om min person, ber jag dock få i sådant afseende yttra några ord. I mera än trettio år eller alltsedan dessa frågor om religionsfriheten började i Sverige, har jag i dem deltagit och alltid stått på den sidan, som förfäktat friheten och oafåtet arbetat för densamma; jag har således allt sedan 1850-talet varit med om dessa frågors behandling i riksdagen och grad för grad kämpat för denna frihet, och jag har gjort det, derför att jag ansett forskningsfrihet och bekännelsefriheten såsom hörnstenar, på hvilka protestantismen hvilat. Jag har vidare under en lång embetsmannaverksamhet arbetat i samma anda och tager mina länskamrater till vittnen i detta hänseende. Vid min ankomst till länet var mycken söndring i kyrkligt hänseende. Mormoner svärmade der omkring, och en min egen torpare var deras president, till hvilken kommo bref från mormonerna i Utah med penningremisser o. s. v. Jag tror, att ingen skall tillvita mig, att jag dervid ådagalagt ofördragsamhet, och för att visa, hurusom jag ännu på sista tiden icke ogillar dessa predikningar, må jag omnämna, att jag å min egendom i Stockholms närhet nyligen upplåtit plats för ett bönehus. Således må man åtminstone icke beskylla mig för den »konservatism, som utgör de obotfärdiges förhinder“.

Erkännom likväl, att Sveriges lagstiftning i fråga om trosfrihet engång var i högsta grad intolerant. 1686 års kyrkolags och 1734 års lags stadgande af landsförvisningsstraff för affall till främmande lära var en reaktion mot katolicismen. Knappt hade Gustaf Vasa knäckt denna och genomfört reformationen, förr än den 20 år derefter var på väg att åter införas. Vi känna alla Katarina Jagellonicas och Pater Possevini försök i den vägen. Det var för att mota dessa försök Karl IX uppträdde och genomdref Upsala mötes beslut; och hans yttrande efter detta möte: "Nu har Sverige *en* Gud och *en* tro" visar den rigtning, i hvilken då arbetades. Det följande århundradet med det tyska trettioåriga kriget, der Sverige just till följd af den enhet det vunnit i kyrkligt afseende uppträdde på ett så bemärkansvärdt sätt, stödde sig på samma antipati mot katolicismen. Det var också derför som 1686 års kyrkolag och 1734 års lag bibehöllo landsförvisning för affall till främmande lära och utan tvifvel är det härifrån vi fått det rykte om intolerans, som ännu förföljer oss och som gör, att hvar och en, som uppträder och försvarar kyrklig ordning i Sverige, beskylles för intolerans. Men, mine Herrar, förhållandena hafva i detta hänseende väsentligen ändrat sig och, på sätt talaren på uppsalabänken nämnde, det finnes numera ingenstädes fullständigare bekännelsefrihet och forskningsfrihet än hos oss. Jag trotsar något land i verlden att bjuda fullständigare frihet i dessa afseenden; här finnes intet hinder för forskningen, intet för bekännelsen. Men frihet förutsätter *ordning* och kan den förutan icke bestå. Det är denna

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankoster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

ordnings upprätthållande och bibehållande, som afses i den lag, hvilken man nu vill upphäfva. Eller vill väl någon säga, att vi icke här i Sverige hafva fullständig frihet att sammanträda, öfverlägga, samtala och diskutera i religiösa frågor, och att icke här får predikas, ja, predikas till öfverdrift? Jag har från Kammarens klubbrum hemtat ett nummer af Stockholms Dagblad för sistlidne lördag och finner der annonser om predikningar i tolf församlingskyrkor, förutom slottska-pellet, garnisonskyrkan och Blasieholmskyrkan.

Men dessutom förekommer der icke mindre än 24 särskilda stäl-len, der predikningar skulle hållas.

Jemte dessa predikningar, som annonseras för hvarje söndag, till-kännagifves äfven i tidningarne, att doktor Nyström skall hålla före-drag om t. ex. "det högsta kända väsendet, som är menkligheten" eller att "sanningsökarne" hålla möten, der de på fullt allvar dispu-tera, om man längre bör bibehålla Gud och gudsbegreppet, eller förklara, att vetenskapen kanske ännu ej gått så långt framåt, att vi kunna undvara Gud, derhän vi dock väl skola komma. Under sådana för-hållanden, mine Herrar, nog tyckes det att vi både i kvantitativt och i kvalitativt hänseende hafva tillräckligt af predikningar och att vi i det fallet icke hafva något mera att önska. Äfven den, som fordrar den fullständigaste forsknings- och bekännelsefrihet — det jag gör — måste erkänna, att det i vårt fosterland icke finnes något hinder för att predika alldeles fritt och att uttala sats, för hvilka jag ryser. Ty jag kan icke neka till, att, när man börjar tala om huru länge vi skola bibehålla Gud och gudsbegreppet, det lyckligtvis stöter mina öron.

När således friheten är så obegränsad, som den är hos oss — och hvilket, jag upprepar det för tredje gången, jag på det högsta gillar — skall det då icke finnas någon möjlighet att, när det går för långt, sätta en bom derför? Eller skall det icke finnas någon möj-lighet att hejda det raseri, som vill rifva ned allt hvad som af sann tro och lefvande begrepp hos folket ännu finnes? Det är ju ingenting annat som den nu gällande förordningen afser. Jag åhörde sistlidet år här i Kammaren en temligen lång diskussion i detta ämne; jag deltog med flit icke deruti, men jag kunde icke underlåta att förund-ra mig öfver den okunnighet om sjelfva frågan, som derunder røjde sig. En mängd talare, som då uppträdde, trodde att det gälde en inskränkning i lekmannaverksamheten, ett förbud mot densamma. Men så är det icke; det är icke fråga om något annat än att, när friheten missbrukas, det skall finnas en möjlighet att förhindra detta missbruk. Om vi också alla bekänna oss till den fullkomligaste forsk-ningsfrihet, så måste vi likväl besinna, mine Herrar, att det gifves vissa begrepp och sats, som stöta våra öron, och att om vi icke vilja höra något sådant, möjlighet måste finnas för samhället att skydda sig mot dem, att förhindra deras predikande, att hejda denna synda-flod af hädelser. De tvenne moment af förordningen, som man nu vill upphäfva, afse just att, om en person med sitt predikande söker åstadkomma förakt för den allmänna gudstjensten, undergräfvande af religionens helgd eller söndring i kyrkligt hänseende, en sådan

predikant må kunna förbjudas att vidare uppträda. Är det väl för mycket att kyrkrådet eger makt att utfärda ett sådant förbud? Om Utskottet hade inskränkt sig till att föreslå upphäfvande af förordningens tillämpning på sådana andliga föredrag, som kunna leda till "söndring i kyrkligt hänseende", så skulle det hafva varit mindre att säga derom; men att Utskottet icke skulle hafva något emot att man obehindradt får predika förakt för den allmänna gudstjensten och undergräva religionens helgd, det förefaller nästan otroligt. När dessa "sanningsökare" predika för oss, att de icke erkänna annat såsom sant, än hvad de kunna med full matematisk visshet fatta, och icke vilja veta af någon tro, hvilka medel har då kyrkan att försvara sin tro? Och skulle icke folket hafva rätt att försvara den tro, i hvilken det blifvit uppfödt och hvare det lefver? Man hyser ingen tvekan, mine Herrar, då det gäller folkets fysiska helsa, att förbjuda handel med vanliga gifter; man vidtager försigtighetsmått mot försäljning af med gift färgade ämnen. Skulle då icke staten också ega rätt att hämma utspridandet af det andliga gift som dessa "sanningsökare" så småningom sprida inom hela nationen? Med fullt erkännande af alla anspråk på en absolut frihet kan det sålunda likväl icke förnekas, att staten måste hafva rätt att förekomma sådana mången gång skandalösa predikningar, som vi ofta nog höra talas om och till och med se i tidningarne refererade. Den ärade motionären har sagt, att det icke är med världsliga vapen eller *straff*, som kyrkan skall stärkas, utan blott med de andliga. Jag ber att i anledning häraf få upprepa hvad en talare på upsalabänken nyss yttrat, nemligen att straffet icke gäller sjelfva predikandet: det är icke predikandet, utan ohörsamheten mot den myndighet, som blifvit satt att vaka öfver församlingens kyrkliga angelägenheter, som belägges med straff. Och om man medgifver att förbud utfärdas mot så beskaffade skandalösa predikningar, som vi nyss omnämnt, så måste det väl erkännas, att vi i det hänseendet icke kunna få någon lämpligare myndighet än kyrkorådet. Om nu kyrkorådet finner en predikant framställa läror, som leda till förakt för den allmänna gudstjensten eller till undergräfvande af religionens helgd, kan det väl då anses orätt att kyrkorådet nekar honom att fortsätta med sina predikningar. Men, säger man, ett kyrkoråd har begått misstag vid tillämpningen af nu gällande förordning. Ja, det är sant; men detta misstag blef genast rättadt af Kongl. Maj:t, som upphäfde förbudet. Vi göra oss här i Sverige mycket ofta skyldiga till det felet, att om en myndighet vid tillämpningen af en lag begått ett misstag, så sätta vi oss genast ned för att ändra lagen. Ingen lag finnes dock så beskaffad, så klar och tydlig, att den icke kan missförstås. Det bästa sättet att få ett sådant misstag rättadt är väl ett prejudikat från den högsta myndigheten som ådagalägger misstaget; och så har ju redan skett i nu ifrågavarande hänseende. Regeringen har sagt att kyrkorådet missbrukat lagen. Har åter kyrkorådet rätteligen förfarit och predikanten det oakadt fortsätter, så böt-faller domstolen för ohörsamhet mot kyrkorådets förbud. Det är således icke rätt att säga, att man använder världsligt straff för upprätthållande af kyrkans helgd; det är trotsset mot den lagliga myn-

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.).*

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

digheten som bestraffas, ingenting annat. Också säger ju vår religions stiftare: varen all mensklig ordning undergifne för Herrans skull. Och om man nu borttager denna rättighet för kyrkorådet att förhindra så beskaffade predikningar som t. ex. åstadkomma förakt för den allmänna gudstjensten, finnes väl då något straff för dylika brott? Nej, intet, såsom den ärade talaren på upsalabänken redan visat. I likhet med honom intygar jag att det i vårt land icke finnes någon lag, inför hvilken dessa "sanningsökare" kunna ställas till ansvar. I forna tider fans en sådan; men den ogillades, och i religionsfrihetens intresse upphäfdes man densamma. Men äfven om en sådan lag finnes, hvar träffar man väl desse kolportörer, som oupphörligen resa land och rike omkring? Hafva de brutit emot lagen, så komma de tilläfventyrs aldrig igen och kunna således icke tilltalas inför domstol. Under sådana förhållanden kan det icke vara ur vägen, att man åt kyrkorådet öfverlemnar att söka förhindra anstötliga och för den enfaldiges öron pinsamma lärors predikande; kyrkorådet är enligt mitt förmenande den enda auktoritet, åt hvilken en sådan myndighet bör och kan öfverlemnas. Här är det, jag ber att ännu en gång få påminna derom, icke fråga om något straff för predikandet, utan straffet drabbar endast ohörsamheten mot kyrkorådets bud, alldeles icke bekännelsen eller sjelfva predikan.

Om vi nu också måste erkänna — och jag är den förste att göra det — att lekmannaverksamheten i många hänseenden verkat mycket godt i vårt land, att den väckt känslor, som man icke kan annat än glädja sig åt, att den i allmänhet predikat moralitet och sökt förbättra folket, att den med ett ord i allmänhet gifvit anledning till belåtenhet, så måste vi å andra sidan likväl medgifva att undantag från detta allmänna förhållande finnas. Jag för min del har till följd af min embetsställning mer än mången annan kommit i beröring med lekmannapredikanter. Men några år derefter har jag understundom återsett dem på fångkärren, häktade som bedragare eller tjufvar; och nyligen, just i dessa dagar, har jag här uppe gjort alldeles samma erfarenhet. Man måste således, äfven med fullt och välförtjent erkännande att dessa lekmannapredikanter verkat mycket godt, medgifva att äfven bedragare bland dem finnas. Min erfarenhet är, att en stor del af dem välja detta yrke därför, att det är förenadt med mycket litet arbete och ringa möda och att det är lätt att på den vägen förtjena sitt bröd. I tidningarne annonseras till och med ej så sällan efter kolportörer. Sålunda kan ju hvem som helst komma och anmäla sig till utöfvande af detta yrke. Bedragare, ulfvar i fårakläder, kunna således finnas äfven bland kolportörerne; och då kan det väl äfven ur den synpunkten ej vara orätt att öfverlemnas åt den enda myndighet, åt hvilken något sådant kan anförtros, att öfvervaka dem, att utöfva nödig tillsyn öfver deras verksamhet.

Enhet i religion har varit vår styrka; den har bidragit dertill, att vi en gång kunnat uppträda med ära på världsskådeplatsen; — visserligen blott för ett ögonblick, men nog för ett odödligt minne, såsom en af våra största häfdatecknare yttrat. Vi kunna icke ifrågasätta, att genom stränghet bibehålla denna enhet. Tidsandan

fordrar ovilkorlig frihet i forskning; och denna frihet måste vi medgifva. Men på samma gång som denna frihet medgifves, fordras — åtminstone så länge vi hafva en statskyrka — att dess bekännare åtnjuta skydd mot otillständiga, för deras öron sårande läror af dessa s. k. "sanningsökare". Det är verkligen fara värdt att detta hejdlösa predikande af villomeningar, af hvilket äfven i bästa fall alltid åtminstone något blifver kvar — det är fara värdt, att detta predikande slutligen skall leda till en sådan upplösning i trosbegreppen, att man antingen stannar vid ateism eller rent af en gång åter kommer i katolicismens armar. Det är i sanning märkvärdigt, mine Herrar, att just i samma mån som ateismen växer i ett samhälle, i samma mån återvinner katolicismen sitt förra välde. Ett exempel på denna sanning gifver oss England, der katolicismen för närvarande är i stark tillväxt. Det torde således vara skäl att akta sig både för den ena och den andra åsigtens utbredning; ty fara är att folket, när det beröfvats alla grundvalarne för sin tro, slutar med att vända sig till den, som under århundraden har stått fast, och jag skulle icke vilja tillönska Sverige att ännu en gång råka ut för religiösa splittringar.

Om jag skulle hafva något att invända emot kyrkorådets makt nu ifrågavarande hänseende, så vore det, såsom en ärad talare redan sagt, att denna makt så sällan kommer till användning; och just derföre har den förlorat en stor del af sin betydelse. Men detta är dock vida bättre, än att den missbrukas. Vid sådant förhållande kan jag icke inse, hvarför vi af ett tomt frihetssvärmeri skulle låta förleda oss att ändra nu gällande lag.

Jag anhåller således för min del om afslag å Utskottets hemställan.

Herr Ekenman: Jag skall deremot anhålla om bifall till Lagutskottets föreliggande förslag.

Den talare, som inledde debatten i dag, yttrade att all öfverläggning i frågan vore så godt som öfverflödig, ty den skulle kunna föranleda till ett extra kyrkomöte och man kunde icke tro, att regeringen för en jemförelsevis så obetydlig fråga skulle sammankalla ett sådant möte. Den saken vill jag för min del med fullt förtroende öfverlemnas åt Kongl. Maj:ts regering. Riksdagen har nu att pröfva det föreliggande lagförslaget, och om också förslaget går igenom, hoppas jag likväl, att debatten i Riksdagens Andra Kammare skall göra sig så mycket hörd, att den skall utöfva ett tryck på den religiösa fanatism, som nu understundom vet att genom användande af ifrågavarande förordning skaffa sig vapen.

Jag skall, när jag talar om denna sak, söka reducera den till något mindre dimensioner, än man här velat gifva densamma. Här har talats om mormonism och positivism och åtskilliga andra dissenters. Jag ber Herrarne likväl läsa lagtexten. Denna författning är afsedd endast för medlemmar af den evangeliskt-lutherska kyrkan, den har således icke något att göra med vare sig mormonism eller positivism eller andra främmande trosbekännare. En talare yttrade vidare, att det vore olämpligt att använda kyrkliga straff för förbry-

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

telser af detta slag, när de kunde träffa äfven främmande trosbekännare, som vid sådana straff icke skulle fästa afseende. Men detta förslag har, såsom jag nyss nämnde, afseende *icke* på främmande trosbekännare, utan på medlemmar af den evangeliskt-lutherska bekvännelsen och hela den på annan förutsättning grundade bevisförelsen förfaller således. Samme talare yttrade något om hvad han ansåg vara kvintessensen i nu gällande författning. Jag bestrider hans uppfattning och yttrar min åsigt vara att kvintessensen uti förevarande författning är: *inskränkning i församlingsfriheten*; ty genom den ställes en viss del svenske medborgare under en särskild polisuppsigt.

Man synes mig då böra se till, huru dessa svenska medborgare, som här åsyftas, skickat sig, efter det från kyrkans och statens synpunkt kunnat anses nödigt att hålla dem under dylik uppsigt. Jag tog mig friheten, att, då denna fråga i fjor förevar till behandling i Kammarerna, referera hvad Konungens Befallningshafvande i olika delar af landet uti sina femårsberättelser härom yttrat och huru de bedömt saken. Enligt dessa uttalanden äro de här åsyftade medborgarne ett fridsamt och laglydigt folk och gifva icke anledning till någon oordning utan tvärtom. Verkningarna af den religiösa rörelsen hafva visat sig synnerligen välgörande. Nykterhet, arbetsamhet, laglydnad, minskning i brott, se der frukterna af denna religiösa rörelse, hvilken man fortfarande vill hålla under polisuppsigt och för hvilken man har särskildt lagstiftat. Kan det väl åter från kyrkans synpunkt vara nödigt eller nyttigt att bibehålla denna lag? Afven detta måste jag bestrida. Om kyrkan icke genom sin inneboende kraft, med andliga medel kan hålla sig uppe och utöfva sin myndighet, icke gör den det med böter och fängelsestraff. Vi hafva sett huru det gått med de kyrkor, som sökt uppehålla sin makt med böter och fängelse, eller, för att draga ut konsekvenserna, med bål och bila. Hafva de sålunda lyckats bibehålla sin makt? Nej, aldrig!

Man har slutligen talat om nödvändigheten att skydda kyrkan från söndring och att bibehålla friden. Men man kan gå för långt i detta begär efter frid och lugn, så långt, att luften blir för kvaf inom kyrkans murar, att man der samlar explosiva ämnen och derigenom spränger sönder just dessa murar, som man vill sammanhålla.

Herr Wieselgren: Den siste talaren hade otvifvelaktigt rätt, då han talade om behovet af att reducera frågan till något mindre dimensioner, än den föregående talare sökt gifva henne. Jag kan icke neka att, under det jag suttit och afhört de föredrag, som hållits i frågan af representanterna för Lund, Upsala och Venersborg—Åmål, jag emot min vilja — ty jag vill icke vara elak — blifvit tvungen att påminna mig det gamla ordstäfvet: "från det sublimala till det löjliga är det ett mycket litet steg". Jag fruktar, att icke en hvar af föregående talare torde kunna frikännas från att hafva tagit ut det lilla steget.

Är här då verkligen fråga om ett beslut, som gäller den svenska kyrkans vara eller icke-vara? Man skulle kunna tro det, att döma efter vissa här skedda uttalanden! Men nej, det är icke så. Det är

endast fråga om att åstadkomma en förändring af en lag, som icke bland de höga, icke bland de bildade och rika — ty dessa ega i allmänhet icke någon erfarenhet af densamma — utan bland de lägre samhällslagren väckt det mest djupa och mest berättigade missnöje. Men skulle väl en sådan mängd af svenska medborgare vilja påfordra åtgärder, genom hvilka hela svenska kyrkan sattes på spel? Det beror på ett felslut, ett misstag, när man så ser saken och när man uttrycker sig så som den näst siste talaren.

Det har blifvit sagdt, och det måste naturligtvis i första rummet drabba mig, såsom motionär i frågan, att de, som önska den föreslagna ändringen, missuppfattat hvad 1868 års lag betyder och afser. Jag för min del måste i fråga om ändringsförslaget säga vederbörande samma artighet tillbaka: de, som hafva tagit författningen i anförda delen i försvar, hafva enligt min öfvertygelse missuppfattat hvad frågan nu egentligen gäller. Detta har bäst visat sig derigenom, att man sökt styrka sina påståenden med att åter och om igen upprepa dessa ord i författningen: »föredrag, som anses leda till *sönndring i kyrkligt hänseende, eller förakt för den allmänna gudstjensten eller eljest till undergräfvande af religionens helgd*»; man har ock med mycken konstfärdighet sökt bevisa, att vi skulle i anförda fallen vara helt och hållet blottställda, om vi toge bort sagda punkt, ity att vi då icke hafva någon enda paragraf i hela vår lag att använda till svenska kyrkans skydd. Men så *förhåller det sig ej*. Och ett synnerligt fel är att man vid sina citat ur författningen *icke* lagt eftertryck på *det* ord, der det bort läggas. Allt som är sagdt om det förkastliga i att mana till förakt för religion och gudstjenst o. s. v. är sant, i dessa afseenden finner jag intet att mot förslagets bekämpare anmärka, men felet ligger deremot deri, att vederbörande icke lagt tillräcklig tonvigt på det lilla ordet »*anses*». Man hade väl ändå bort kunna vänta, att en så lärd man, en så skarpsinnig tänkare som t. ex. talaren på upsalabänken skulle hafva lagt märke till *det* lilla ordet; ty just derpå hvilat och beror hela saken. Anledningen till missnöjet med lagen är nemligen den att de förbrytelser, hvilka deri nämnas, ej afdömas af verkliga domstolar, som döma på grund af laga bevis, utan af myndigheter, der laga bevisning *icke* erfordras, och hvilka — exempellöst i vårt fria samhälle — för sitt domslut ej behöfva annan grund än — godtycket, än hvad som »*anses*». Detta är qvintessensen i författningen; detta är det, som gör henne motbjudande för den del af svenska folket, som med henne står i beröring, motbjudande för hvar och en, som satt sig in i den ställning, i hvilken många af våra medbröder på grund af henne blifvit försatte.

Men författningen afser ej, säger talaren på upsalabänken, religionsfriheten, den åsyftar icke något hinder för andaktsöfningar, utan blott att förekomma dessas missbrukande, och hvem kan väl vilja vara med om att afskaffa det sista lilla hindret för tilltag, som afse »*sönndring i kyrkligt afseende, förakt för den allmänna gudstjensten eller undergräfvandet af religionens helgd*»? Resonnementet låter vackert och man kan lägga mycket pathos deri; men det håller icke alltid streck. Ty om än *intet* af dessa missbruk förekommit, kan domen

*Angående
ändrad lag-
stifning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

fällas *ändå*; svensk lag medgifver att så sker Äfven om den anklagade i sjelfva verket är fullkomligt skuldfrö i hvart och ett af alla dessa afseenden, ställer 1868 års förordning i kyrkorådets makt att döma honom; på ett »anses» fällas han och domen lyder: förbud. Man har väl för att styrka kyrkorådets lämplighet som domstol påpekat, att, då i det fria Frankrike det ligger i municipalrådets hand att förbjuda barmhertighetssystrarne att gå omkring på hospitalen och tala vid de sjuke, så borde väl också i det fria Sverige den rätt, som det nu är fråga om att upphäfa, tillerkännas kyrkorådet. Man jag vill med anledning häraf endast liksom i fjor anmärka att, huru nu än municipalråden i Frankrike äro beskaffade, de flesta, om icke alla af våra kyrkoråd otvifvelaktigt sakna kompetens att döma i frågor, hvilka väl i allmänhet ytterst gå ut på dogmatiska tvistepunkter. Den ende i kyrkorådet, hos hvilken man kan förutsätta kompetens i detta afseende, är presten. Men om en domstol skall åtnjuta anseende, så måste väl första vilkoret derfor vara att dess opartiskhet är ostridig, icke misstänkt. Nu är det emellertid just detta vilkor man på grundade skäl ej kan förutsätta hos kyrkorådet såsom dömande myndighet; ty om presten gör sin skyldighet, så bör det vara *han*, som hos kyrkorådet är angifvare, *han* som, sedan han varit tillstädes vid andaktsöfningen, sammankallar kyrkorådet och påyrkar att tillämpa 1868 års förordning; *han* som, då kyrkorådet icke vidare känner till saken och icke vet hvad vid andaktsöfningen sagts, underrättar kyrkorådet härom och slutligen förestafvar domen. Presten är således på en gång angifvare, vittne och domare. Och ändå förundrar man sig öfver att folket är missnöjdt med en lag, som så stöter undan de rättsgrundsatser, hvilka i alla andra lagar på det noggrannaste vårdas och iakttagas?

Och den dom kyrkorådet fäller, hvad innebär den? Hvilken betydelse eger den, jemförd med andra dömande myndigheters? Vanliga domstolar döma till exempel till fängelse eller straffarbete för viss tid; men kyrkorådet dömer till tystnad *för alltid*. »Nå», säger man, »att tåga, att dömas till tystnad, det är ju icke hela världen». Men historien är full med bevis derpå, att mången hellre utsatt sig för svåra lidanden, ja, till och med för lifvets förlust, än han underkastat sig att tåga; och det har klarligen berott derpå, att talandet för dem varit en samvetssak. Jag tror att så just torde vara förhållandet äfven med dem, som uppträda vid här ifrågakvarande andaktsöfningar. Tystnaden i andliga ting kännes för dem ganska svår. Men jag förutser att mången här icke så lätt sätter sig in i den känsla, en sådan stackars talare erfar, då han blir förbjuden att tala; och jag skall därför öfverföra förhållandet till ett annat område. Om det till exempel vore i svensk lag kommunalnämnd medgifvet att utfärda förbud att tala vid så kallade folkmöten, att om någon der uppträdde och uttalade meningar, hvilka syntes kommunalnämnden vådliga i socialt afseende eller åsyftande att undergräfvastatsförfattningens helgd eller tadlande representationens handlingar, nämnden vore berättigad att utfärda förbud för en sådan talare och verkligen också gjorde det — hvad skulle man väl gifva för namn åt en sådan åtgärd? För

icke länge sedan kom en skraddare hit till landet och predikade socialism; och en dag fick man läsa i tidningarne, att han blifvit förbjuden att uppträda i Lund. »Huru är det stält med friheten i Sverige», frågade man, »då en svensk medborgare förbjudes att tala?» Det ryckte till i hela nationen, och man lugnade sig icke, förr än man erfarit att myndighetens åtgärd gällt icke talfriheten, utan försummenheten att tillvägagå i enlighet med 13 paragrafen i ordningsstadgan för rikets städer. Jag vågar emellertid tro att det icke är ligkiltigt, om mellan ett lands lagar finnes god öfverensstämmelse. Hvad som är tillåtet på det politiska området, synes mig också böra vara tillåtet på det kyrkliga; om man finner sådana förbud, som här stadgats, på det kyrkliga området behöfliga, torde man icke kunna försvara, att de lemnas derhän på det politiska eller borgerliga området.

Man har i dag mycket ansträngt sig med att låta positivisterna och mormoner marschera genom Kammaren. Stormstegen hafva dånat efter dem — men, som den siste ärade talaren redan erinrat och jag nu ber att få upprepa, om man blott ser på begynnelseorden i 1868 års förordning, finner man att den icke gäller positivisterna och mormoner, utan *medlemmar af den evangeliskt-lutherska kyrkan*. Mormonerna hafva sin fulla frihet att i enlighet med 1873 års förordning anställa sina predikningar och göra sina åsichter gällande så mycket de vilja; om 1868 års förordning bibehålles eller icke, inverkar det ej på deras rätt — den upphäfves först med 1873 års förordning och ett återvändande till de förhållanden, hvilka man i religionsfrihetens namn ansett sig böra lemna. Vidare ber jag få påpeka, att, om också icke sistnämnda förordning rör positivisterna, då de ju icke kunna erkännas såsom kristne och förordningen icke erkänner andra än kristliga trossamfund, så inverkar 1868 års förordning *ändå icke* på dem; och den ärade talaren från Venersborg, som med sådan förkärlek uppehöll sig vid det sorgligt ryktbara mötet å hôtel Rydberg, der gudsbegreppet sattes under debatt, kan väl icke gerna hafva saknat kännedom om, att detta möte icke hade ens på det aflägsnaste vis att göra med 1868 års förordning? Detta möte af positivisterna och s. k. sanningsökare sammanträdde nemligen på grund af en helt annan förordning, Kongl. ordningsstaden för rikets städer, som i 13:de paragrafen tillerkänner hvem som helst, efter anmälan hos vederbörande polismyndighet, rättighet att tillställa så beskaffade sammankomster, der den ena eller andra frågan fritt får diskuteras och föredrag hållas. Just på denna grund träffas lika litet positivisterna som sanningsökarna af 1868 års förordning; hur det än går med den, hålla de i skygd af ordningsstadgans 13:de paragraf sina sammankomster lika fullt; och jag djerfves fråga, om man har sig bekant *något enda fall*, der något kyrkoråd i Sverige inskridit mot sådana sammankomster under åberopande af 1868 års förordning? Hvertill tjenar det då att med sådan förkärlek framdraga dessa personer såsom om det förevarande förslaget skulle vara till deras fördel rigtadt mot svenska kyrkan? Och med hvilken grad af rätt tillåter man sig att med så starka, stundom till och med ganska rörande uttryck om sin kärlek till vår svenska kyrka framhäfva, i hvilken betydande mån hon för sitt bestånd

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

skulle vara beroende af här ifrågavarande paragraf? För min del finner jag i det föreliggande förslaget ingen grund för denna pathos. Den prosaiska verkligheten lemnar ingen anledning dertill och likalitet kan den, som helt ärligt uppfattar frågan sådan hon är, finna skäl att öfverlemnna sig åt en så hög känslostämning.

Villigt må erkännas, att lekmannaverksamheten under de senare åren varit stor i Sverige. Den har sträckt sig från Ystad till Haparanda, och en mängd lekmän hafva "svärmat" kring i landet och uttalat sina läror. Men hur många gånger har 1868 års förordning användts? Icke flera än som behöfts för att påminna om dess tillvaro samt uppväcka och underhålla missnöjet med den hos de djupa lederna — hvilket senare, hvad man än deremot vill invända, är en verklighet. Men då helt säkert icke alla lekmanpredikanter uppträdt som de bort och de fall, då förordningen bort vinna användning, åtminstone om man får tro vissa af de föregående talarne, borde vara lika många som de nu äro få — eger man ej rätt att deraf draga den slutsats, att större delen af Sveriges presterskap själf ringaktar 1868 års förordning såsom för sitt ändamål olämplig och därför undviker att använda den? Känner ej presterskapet med sig, att förordningens användande skulle innebära ett vittnesbörd om sanningens och deras egen svaghet — och är detta icke grunden, hvarför man i det längsta undviker att begagna sig deraf?

Men om nu förhållandet vore motsatt, hvad skulle väl då inträffa? Man klagar mycket öfver våra domstolars skiljaktiga utslag i likartade fall. Men hur försvinnande litet äro dessa domstolars antal mot det antal domstolar, som Sveriges kyrkoråd komme att utgöra, derest 1868 års förordning verkligen blefve använd på alla håll, der den möjligen kunde användas! Vi finge ju icke mindre än 2,500 nya domstolar i landet för afdömandet af kyrkliga mål! Hurudan skulle väl aktningen för lagen och för utöfvarne af dess bestämmelse blifva, då hvad som gillades på det ena stället, ogillades på det andra, då hvad som förbjödes i en socken tillätes i närmaste grannsocken, då hvad som ansåges som rätt och godt i den ena orten, bestredes vara det i den andra? Jag tror verkligen att man äfven vid att se frågan från denna sida har många skäl att gå in på Lag-Utskottets förslag.

Mot representanten för Venersborg och Åmål ber jag att få göra ännu en erinran. Han har uppräknat en hel mängd ställen här i Stockholm, om jag hörde rätt — tjugufyra, der det, utom i dess tolf församlingskyrkor, söndagligen predikas; och han tycktes påstå, att allt detta predikande endast vore egnadt att framkalla oordning inom samhället samt leda till "otro och katolicism". Jag hemställer till den värde talaren, om det icke vore skäl, att han, i stället för att blott hålla sig till en enkel addition af predikoställes antal, ville utsträcka tillämpningen af sina matematiska insigter till att uppsöka proportionen mellan *detta antal* och *folkmängden* i hufvudstaden. Ty äfven om han i Stockholm kan uppvisa 40 å 50 predikoställen, så utgör dock detta antal en försvinnande obetydlighet, när det jemföres med det till 160,000 personer uppgående invånarantalet. Vid sådant förhållande tror jag han kan vara lugn; det är icke så farligt med de många prediko-

ställena — det kan möjligen behövas ännu flera sådana, utan att ändå deraf skulle vållas "otro och katolicism".

Jag anhåller att få göra ännu ett par erinringar mot åtskilliga i en och annan rigtning här gjorda slutsatser. Hvad särskildt angår den, att frågan här icke gäller religionsfriheten, så ber jag få på det starkaste betona, hurusom 1868 års förordning visserligen icke är afsedd att utgöra hinder för eller inskränkning i denna frihet, men att den just på grund af sin ordalydelse och de dömande myndigheternas sammansättning *kan användas och verkligen användts* såsom hinder mot sagda frihet; och det är just i en sådan användning af förordningen, liksom i faran för dess ytterligare bruk i sådant syfte, den af folket hysta uppfattningen af densamma måste anses ega skäl.

Ett par talare hafva slutligen anmärkt att, om nu ifrågavarande bestämmelser skulle upphävas, det icke skulle finnas någon möjlighet att straffa personer, hvilka i dolda syften uppträdde med andliga föredrag, som *verkligen ledde* till "söndring i kyrkligt hänseende", till "förakt för den allmänna gudstjensten", och "till undergräfvande af religionens helgd". Nå väl, mine Herrar — om så skulle blifva förhållandet — kan det icke inträffa *redan nu?* Men jag ber få erinra att, om någon af oss skulle begifva sig t. ex. till romerskt-katolska länder och der uppträda med förkunnelse af kristliga lärosatser, det icke lider något tvifvel att icke, huru varsamt, huru grannlaga han än uttryckt sig, hvilket kyrkoråd som helst derstädes skulle anse sig uppkalladt att ingripa för att förebygga befarad söndring i *deras* kyrkliga förhållanden, förakt för *deras* gudstjenst och undergräfvande af *deras* religionshelgd. Skulle vi dock icke under dylika förhållanden anse religionsfrihetens grundsats af dem rätt mycket kränkas? Jag nästan tror det. Men hvad vi icke vilja att andra skola göra oss, det lärer heller icke vi under vida enklare förhållanden böra göra andra.

Jag yrkar bifall till Lag-Utskottets förslag.

Häruti instämde Herrar *Magnus Jonsson, Mejenqvist, J. A. Ericsson, O. B. Olsson, J. Anderson* i Tenhult, *A. P. Lind, Borg, Beijer* och *Folke Andersson*.

Herr J. Larsson i Blekan: Jag erkänner gerna och villigt det beaktansvärda i de omständigheter, som här anförts för bifall till Lag-Utskottets förslag, nemligen att Utskottet förlidet år tillstyrkt enahanda förslag som det nu väckta, samt att detta förslag vunnit godkännande inom denna Kammare. Men då jag i sjelfva frågan hyser andra åsikter, än Utskottet, har jag låtit alla betänkligheter falla och ber att få uttala min mening.

Såsom hufvudsakligaste stöd för sin motion har motionären hänvisat till motiveringen i sin vid sistlidne riksdag ingifna motion, deri han på anförda skäl söker visa det oegentliga uti bibehållandet af stadgandena i 3 och 4 mom. af Kongl. Förordningen den 11 December 1868 angående särskilda sammankomster för andaktsöfning; och han åberopar i detta afseende att "Kongl. förordningen om kyrkostämman

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

m. m. den 21 Mars 1862, som i sin 22 § fastställer kyrkorådets befogenhet med hänsyn till församlingens religiösa, sedliga och kyrkliga lif, genom stadgandet i 28 § förständigat kyrkorådet att i frågor, som röra religionens och sedernas helgd, "ej annorledes än genom allvarliga föreställningar och varningar söka förmå den felande till bättring." Ja, mine Herrar, detta är godt och väl. Men hvar och en vet med hvilken envishet och oefterrättlighet kringresande predikanter utsprida sina lärosatser. I högst få fall äro de tillgängliga för de varningar och rättelser, som kyrkorådet enligt åberopade kyrkostämmoförfattning meddelar dem. Den vanmäktiga ställning, kyrkorådet enligt sistnämnda förordning intager gent mot dessa lärare och deras lärosatser, i det en församling icke eger i sin makt att skilja dem ifrån sig, har just framkallat åberopade 3 och 4 mom. i Kongl. Förordningen den 11 December 1868, hvilkas brister nu öfverklagas. Jag erkänner såväl lekmannaverksamhetens befogenhet som ock de tjenster, den gjort samhället. Men jag medgifver icke dess befogenhet i vidsträcktare mån, än såvidt den understödjer predikoembetet. Då den särskildt söker att tillvälla sig rätt att meddela nattvard och barndop, så måste jag anse den verka i en för religionens och kyrkans helgd skadlig rigtning. När härtill kommer att de fleste kringresande predikanter äro sådana, hvilka finna det alltför tungt att i sin borgerliga kallelse utöfning förtjena sitt bröd, så kan jag icke anse det vara klokt och välbetänkt att understödja dem i deras sträfvande att använda religionen till medel för sin utkomst.

Motionären anmärker vidare: "Med "likheten inför lagen" lärar ej heller vara särdeles väl bestäldt, så länge väl måste vidgås, att kyrkorådsförbud aldrig ifrågakommit emot de sammankomster, som af olika slags "sanningsökare" af högre bildning anordnas, om än "kyrklig söndring" deraf följt i vida högre grad än af de ringare lekmannapredikanternas andliga föredrag."

Må så vara; och jag beklagar att så sker. Men detta är icke lagens fel, utan deras, som handhafva lagen. Enligt min uppfattning utgör nu föreliggande förslag en väl genomtänkt plan till att kyrkan skall utarbetas och söderbryta sig sjelf; ty om ifrågavarande 2 och 3 mom. skulle upphävas, så ega kyrkan och dess målsmän icke längre något vapen för att afvärja de villomeningar, som kringspidas. Predikanterna kunna icke bringas till tystnad. Icke heller kan kyrkan skilja dem ifrån sig. Vore det emellertid fråga om att stifta en lag i en sådan rigtning, då kunde förevarande förslag i någon mån låta försvara sig. Men under nuvarande förhållanden och då predikanterna kunna drifva sina satser inom kyrkan och i dess skydd, kan jag icke annat anse än att detta förslag skulle komma att verka högst skadligt, derest det blefve lag. Då ingen väl kan förneka eller åtminstone icke öppet lärar vilja göra det, att vår lutherska statskyrka hvilar på sanningens grund, förefaller det mig högst besynnerligt, att man nu med så enig hand vill sönderbryta densamma genom lagbestämmelser, som äro bannlysta från alla andra religionssamfund.

Vill man göra sig mödan att genomläsa Herr Presidenten Forssells anförande den 17 November 1881 vid Stockholms stadsfullmäktiges

sammankomst, då fråga var om understöd till Stockholms arbetareinstitut, skall man få se hvilka fordringar ett annat samfund — de så kallade positivisterna — ålägger sina medlemmar. Hos dem är det en pligt att arbeta för samfundets principer. Man får också deraf reda på, hvilka styrelseformer och hvilken egendomsrätt medlemmarne af detta samfund måste underkasta sig. Efter min uppfattning tyder allt, kortligen sagdt, åtminstone inom detta kyrkosamfund, och jag tillåter mig nu nämna detta, äfven om någon skulle invända att det icke hörer till frågan, allt tyder derpå, säger jag, att der bakom hvilat våld, veld och tyranni; och derhän fruktar jag äfven alla andra kyrkliga söndringar mer eller mindre direkt leda. För min del yrkar jag således afslag å föreliggande betänkande.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Friherre Leijonhufvud: Då tiden är långt framskriden, skall jag endast yttra några ord.

Allt sedan jag kom ut i verlden, har jag umgåtts i kretsar, der man haft mycket att göra med konventikelplakatet och den författning, som är i fråga, samt de ämnen, som deri afhandlas. Jag har derföre haft tillfälle att höra såväl de skäl, som framhållits från den högkyrkligt konservativa som från den frikyrkliga sidan, men jag kan icke instämma till fullo med någondera. Att formuleringen af de sista momenten i nu gällande författning icke är lycklig, deri kan jag dock instämma med Herr Wieselgren. Jag kommer derföre också att rösta för Lag-Utskottets nu framlagda förslag.

Utom allt annat, som sagts emot 1868 års förordning, vill jag fästa uppmärksamheten derpå att, ehuru deri finnes föreskrifvet att den, som icke är prest, kan förbjudas uppträda såsom lärare med andliga föredrag, deremot en prest som uppträder och förkunnar läror, som leda till söndring inom kyrkan o. s. v., icke kan förbjudas att uppträda. Detta är en brist i författningen; prestmannen har under skydd af sin ställning mera än en gång genom sina andliga föredrag åstadkommit söndringar i kyrkligt hänseende. Häruti ligger, tror jag, tillräckligt skäl att söka få bort sista delen af 1868 års förordning.

Herr Wallenius: Jag hade icke tänkt att nu uppträda i denna fråga, då jag i fjor i Första Kammaren yttrade min åsigt i densamma och litet hvar alltså torde känna min ståndpunkt i frågan. Men då jag hört ett så frenetiskt motstånd här göras mot Utskottets förslag, så kan jag icke underlåta att säga några ord i saken.

Jag vill draga den slutsats af det starka motståndet mot förslaget, att vi stå inför en reaktion i religiöst afseende, att man vill föra oss tillbaka till andra, förgångna tider och att man icke längre är nöjd med lagstiftningens nuvarande ståndpunkt i frågan. I Första Kammaren hörde jag i fjor svenska kyrkans primas helt öppet uttala en sådan åsigt.

Jag tänker icke att ingå i svaromål på allt, som här blifvit sagdt, med rätt eller orätt, mot lekmannaverksamheten; dessa anmärkningar hafva redan på ett så talangfullt och utmärkt sätt blifvit vederlagda af motionären, att jag icke behöfver bemöta dem. Men från mitt fram-

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankonster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

farna lif vill jag anföra några exempel på, huru denna lekmannaverksamhet slår sig ut och hvilka frukter den bär. Den har efter min åsigt medfört så mycket godt, att jag icke kan förena mig med dem, som önska att få den inskränkt eller borttagen.

Under min vistelse inom olika trakter af vårt fosterland träffade jag en gång i en småstad tillsammans med en före detta bränvinsutskänkare och traktör, en stilla och beskedlig karl. Jag frågade honom, hvarför han afstått från den rörelse, han förut drifvit. Svaret blef: ser du icke huru många bönehus, huru många missionshus som finnas här i staden, hör du icke omtalas, huru ofantligt mycket här predikas? Allt detta har gjort att här supes icke ens hälften så mycket som förut; jag skulle hafva blifvit ruinerad, om jag fortsatt affären.

På ett annat ställe i vårt land träffade jag en gästgifvare och kom att tala med honom om hans rörelse och affärsverksamhet. Han beklagade sig öfver att hans rörelse numera gick så dåligt, att han sålde så litet bränvin emot förr, och förklarade sig vara nära att i följd deraf blifva alldeles ruinerad. Orsaken dertill vore, att i den närmaste trakten blifvit uppförda tre bönehus, i hvilka predikades våldeliga. Men han uttryckte äfven sin belåtenhet dermed att länsmanen på orten hade rifvit ned de på bönehusen uppsatta flaggorna med inskriften "Sedlighet, Arbetsamhet, Gudsfruktan," emedan han icke tyckte dessa flaggor vara lämpliga. Detta vore, menar han, det första steget att qväsa predikanterna i bönehusen. Han hoppades också, att kyrkorådet med presten i spetsen skulle köra bort orostiftarne och att hans bränvinsnäring sedan skulle flörera och spira upp igen samt bära de rikaste frukter.

Jag för min del, som har haft mycket att göra med arbetarne och som sett huru olycksbringande det är för dessa massor af arbetare, som användas vid större arbeten, att komma i närheten af krog-nästena, kan icke nog loforda lekmannapredikanternas verksamhet i detta fall; och jag får öppet erkänna inför denna Kammare och landet, att de mest pligttrogna, mest redbara och mest berömvärda arbetare jag haft äro just de som utgått från de s. k. läsarne. De hafva visserligen många gånger gjort sig skyldiga till det felet att åhöra andliga föredrag, som kanske varit mindre goda, och jag vet att detta af många anses för ofog, men, mine Herrar, hvar finnes väl något sökande efter rätt eller godt, som icke kan missbrukas? Då lekmannapredikanterna, efter min tanke, verkat mycket godt bland arbetarne, vill jag gerna hafva öfverseende med deras fel och missbruk, och jag är också fullt förvissad derom, att de stilla och anständiga arbetarne, som åhöra deras föredrag, sjelfva kunna bedöma halten och beskaffenheten af hvad de höra; de hafva nog förstånd att kasta bort vinkelpredikanterna och gudsförnekarne, utan att dertill behöfva hjälp af lagen. Jag har sjelf varit vittne till, hurusom, då dylika predikanter slagit upp sina bopålar på landet, men presterskapet negligerat dem, de icke ens hunnit hålla ett par föredrag, förr än de predikat för tomma väggar, om de sagt osanningar eller predikat det orätt är. Jag känner å andra sidan prester, som tillåtit dessa vinkelpredikanter att predika under det förbehåll, att de skulle inställa sig till förhör och under-

kasta sig prestens bedömande; annars hotade presterna att begagna sin rätt att genom böter och, i fall dessa ej kunna erläggas, genom fängelse förvisa dem från orten, om de det oaktadt vilja uppträda och hålla föredrag.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Det är klart att en prestman, som icke vill hafva dylika medhjelpare, vid förhören till dem framställer frågor, som mera likna gåtor än religiösa spörsmål. Kolportörerna hafva ej kunnat gifva presten tillfredsställande svar och därför ej heller fått predika.

Det har äfven blifvit sagdt, att svenska kyrkan, om förslaget blefve lag, skulle lemnas vind för våg. Men det står ju i förslaget att kyrkorådet har rätt att närvara vid andaktsöfningarne och att afbryta sammankomsten, ifall der förefalla oordningar eller i öfrigt något oskickligt eller störande; och jag för min del är öfvertygad om att häri ligger ett fullt tillräckligt skydd för svenska kyrkan, om den för öfrigt behöver något sådant. Vår statskyrka hvilat efter min öfvertygelse på en så säker och fast grund, att ingen, allra minst några vinkelpredikanter, kan rubba henne.

Då jag likväl sjelf sett så mycket godt komma af lekmannaverksamheten, önskar jag för min del framgång åt den föreslagna förändringen.

Grefve Sparre: Jag anhåller att endast med några få ord få besvara hvad som här yttrats emot oss, som talat emot Lag-Utskottets betänkande.

Till en början har man påstått att vi gått för långt, då vi talat om mormoner, nihilister m. fl., enär här icke vore fråga om andra än den evangeliskt-lutherska kyrkans bekännare. Men enligt svensk lag kan ingen utträda ur statskyrkan, utan att inträda i ett annat kristligt religionssamfund. Den som icke gjort det senare, måste sålunda fortfarande anses såsom medlem af statskyrkan.

En annan talare har frågat, hvarföre det skulle vara förbud för *icke*-prester, men deremot icke för prestmän att hålla andliga föredrag, som verka söndring från statskyrkan m. m., utan de senare få predika huru de vilja. Härtill finnes naturligtvis det ganska giltiga skälet, att denna förordning icke kan afse tjenstefel. Predikar en prestman emot kyrkans läror, begår han tjenstefel och blir straffad därför.

Äfven den siste värde talaren yttrade åtskilligt, som icke hänger rätt ihop med verkliga förhållandet. Han sade nemligen att presterna bruka anställa förhör med kolportörerna och att man, om de icke underkasta sig dessa förhör, medelst böter och fängelse förvisar dem från församlingen. Det finnes ingen lag i Sverige, som tillåter någon att anställa förhör med någon annan och få honom dömd till böter eller fängelsestraff, ifall han icke afgifver tillfredsställande svar.

Samme talare yttrade vidare att vi, som motsatte oss förslaget, önskade en inskränkning i lekmannaverksamheten och att vi arbetade på en reaktion i detta afseende. Men har jag icke börjat mitt förra anförande med att säga och sedermera flera gånger upprepat, att jag, för min del, gillar denna lekmannaverksamhet? Jag har sagt att denna verksamhet varit ytterst gagnelig och att jag i de flesta fall sett nytta af den. Men äfven det nyttiga kan missbrukas. Eller vill han, der-

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

för att friheten är gagnelig, äfven tillåta att den missbrukas? Vill han kanske t. ex. tillåta, att den ene så begagnar sin frihet, att han slår i hjel den andre. Der frihet finnes, der måste alltid också vara stadgad påföljd för missbruk deraf.

Den ärade motionären nämnde, att kyrkoråden, uti fall sådana som här äro i fråga, kunna döma utan att behöfva grunda sina domar på bevis. Derpå har jag redan svarat, att sådant *en gång* händt, men att domen upphäfdes af Kongl. Maj:t. Kyrkoråden kunna således icke döma utan bevis. Ett kyrkoråd har missbrukat sin makt; men detta bevisar icke att de öfriga göra detsamma.

Slutligen sade motionären, att, efter hans förmenande, kyrkoråden icke äro kompetente att bedöma huruvida en predikan är af beskaffenhet, att undergräfvat religionens helgd och medföra förakt för den allmänna gudstjensten. Åjo, de äro icke så dumma, de der kyrkoråden, att de icke kunna begripa, om en predikan framkommer med satser eller, såsom den siste talaren yttrade, "sanningar, som icke äro rätta". Icke heller tror jag att kyrkoråden till den grad subordinera under presten i församlingen, att de blott på anmälan af honom förbjuda en person att uppträda. Jag har tvärtom en helt annan erfarenhet om kyrkoråden och tror att de handla samvetsgrant och rätt.

Motionären har äfven sagt, att genom förordningens bibehållande i sitt närvarande skick "luften skulle blifva för qvaf". För min del tror jag det icke, och jag hemställer till Herrarne, om verkligen den religiösa luften är qvaf här i Sverige. Har man icke temligen stor frihet att här predika hvad man vill? Då det nu är fråga om upphäfvande af en lag, som endast afser att afskaffa missbruk, må man då icke slå omkring sig med fraser, som icke höra till saken, och förneka fakta, som icke kunna förnekas, nemligen att vi hafva fullständig religionsfrihet, fullständig bekännelsefrihet och fullständig forskningsfrihet i vårt land. Men må det vara vederbörande myndigheter — och i detta hänseende känner jag inga mera kompetenta än kyrkoråden — må det, säger jag, vara dem beskärdt att, då man vill gå för långt, kunna hindra det.

Herr Sandström: Här har mycket blifvit sagdt till förmån för ifrågavarande lagstadgande; mycket har äfven talats i motsatt syfte; behjertansvärda skäl hafva framhållits å båda sidor. Men då det gäller att bilda sig en öfvertygelse i denna fråga, så tror jag att man bör icke blott lyssna till de skäl och teorier, som under diskussionen framhållits, utan äfven gifva akt uppå hvad historien, hvad erfarenheten lärer. I Norrbotten är separatismen ingen nyhet från i går; den är der gammal och har sin historia. Af denna historia kan man lära rätt mycket, dels om orsakerna till det beklagensvärda onda, som vi kalla kyrkliga söndringar, förakt för den allmänna gudstjensten o. s. v., och dels äfven något om botemedlen derför. Hvad jag, för min del, i detta hänseende lärt, det är att konventikelpakat och predikoförbud mäktigt befodra kyrkliga söndringar. Tvång retar till trots, men saktmod, tålmod och kärlek kunna leda de andliga rörelser, som uppkomma inom kyrkan och utan denna ledning lätt kunde blifva vådliga för hennes bestånd, i en god rigtning. Kyrkorådsförbud äro, efter

mitt ringa förmenande, farligast för kyrkan sjelf. Att med maktspråk nedtysta åsigter, det är för det första ovärdigt och tjenar för det andra ingenting till. Att bränna kättare ansågs en tid radikalt, men kätterierna kunde dock icke på detta sätt qväfvas. Det kan blifva frestande mången gång att tillämpa ett sådant förbud, ty man kan verkligen få höra föredrag, som från begynnelsen till ändan intet annat äro än en utgjutelse mot kyrkan och mot dess tjenare m. m. dylikt. Att när man hör direkt uttalas förakt för den allmänna gudstjensten, förhålla sig lugn, kan vara påkostande, men jag tror det vara klokt. Den som lyckas tillkämpa sig lugn i dessa heta strider, han har dermed tillkämpat sig halfva segern, ty segern kommer dock för visso till sist — äfven om den dröjer — att tillhöra dem, som brukat sans och hållit sig till sanningen. Ren och klar, fridsam och varm predikan, tålmod och saktmod i umgängelsen tillförsäkra alltid presten den slutliga segern. Men tager han sig för att begagna det farliga vapen, som kallas kyrkorådsförbud, då kommer han, håller jag före, i de flesta fall att få ångra sig och bittert ångra sig. En borgerlig stadga, tillämpad af någon annan vederbörande myndighet och med syftemål att förekomma de faror, som i nu afhandlade författning afses, vore måhända att önska, men för min del ser jag helst, att presten må slippa handhafva dylika förbud; de väcka ond blod mot honom och hans embete, och han är med dem ganska illa betjenad. Jag anhåller att få yrka bifall till Utskottets förslag.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Herr Lyth: Jag begärde ordet egentligen med anledning af Friherre Leijonhufvuds anmärkning, att författningen icke bestämmer något för det fall, att det är en prest, som utsprider vilseledande lära. Denna anmärkning har redan blifvit besvarad af Grefve Sparre, och jag torde sålunda icke vidare behöfva upptaga den till bemötande. Men då jag nu emellertid fått ordet, vill jag — på samma gång jag uttalar mitt tack till åtskilliga talare och särskildt till Lag-Utskottets ärade vice ordförande, som först hade ordet i denna fråga, för de välvilliga ord, de yttrat för kyrkan och för dess bestånd — förklara, att jag dock icke i allo kan dela deras åsigter och det slut, hvartill de i denna fråga kommit. Lika med den näst föregående talaren anser jag, och detta på grund af mångårig erfarenhet, att 1868 års författning alldeles icke är för kyrkan sjelf gagnelig, utan snarare, der den blifvit tillämpad, mera varit till skada än gagn för kyrkan. Jag tillåter mig i det afseendet nämna för Kammaren, att då jag för omkring 20 år tillbaka kom till den församling, hvars föreståndare jag fortfarande är, funnos der många kolportörer, som uppträdde och predikade. Bland dem fans äfven en och annan, med hvilken det icke i allt var så alldeles väl bestäldt. En bland dem, född mosaisk trosbekännare, predikade den evangeliskt-lutherska läran, öfvergick sedan till baptismen och vidare till mormonismen och torde numera kunna sägas vara utan all religion. En annan var en torpare från Småland, om hvilken jag visste att han till karakteren icke var så alldeles aktningsvärd, och har han sedermera gått samma väg som den förre. Jag visste sålunda, att dessa predikanter icke voro pålitliga och att

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

här varit fullt skäl att förbjuda dem att tala i församlingen. Om, såsom en och annan talare här äfven framhållit, kolportörsverksamheten understundom varit välsignelserik, så tror jag dock, att den äfven haft sina skuggsidor, så ock här; emellertid tror jag, att jag gjorde rätt, då jag icke förbjöd de båda nämnda predikanterna att uppträda; utan i stället sjelf gick och åhörde deras föredrag och, sedan de slutat, uppträdde jag och tackade dem för det goda de lärt, men varnade på samma gång åhörarne för det, som i deras läror kunde vara mindre godt. Om jag deremot förbjudit dem att uppträda är det min tro, att jag derigenom endast skaffat dem en oförtjent martyrkrona, utan att jag vunnit annat, än att de uppträdt i en närgränsande församling, innan äfven der förbud hunnit blifva utfärdadt, i hvilket fall åhörarne säkerligen än mer strömmat till och det afsedda ändamålet med förbudet misslyckats. Jag anser derföre bäst att taga bort ur ifrågavarande författning de moment, som motionen afser; och för min del skulle jag nästan önska, att man borttoge ännu mera, nemligen de ord, som stå här, att sådan sammankomst må "ej ega rum så nära det ställe, der gudstjensten hålles, att denna eller ordningen dervid störes". Detta uttryck "nära" förefaller mig alltför litet objektivt, alltför obestämdt och dessutom svårt att rätt tolka, ty hvad som på ena stället anses "nära" kan på ett annat anses vara mera aflägsset. Visserligen kan mot ett borttagande af dessa ord invändas, att då skulle kunna här inträffa detsamma som i Skotland vid frikyrkans införande, att nemligen dess bekännare uppförde en bönesal alldeles tätt invid statens kyrka, men något sådant tror jag dock icke att vi behöfva befara.

Jag yrkar emellertid bifall till Utskottets förslag.

Herr Liss Olof Larsson: Under åhörandet af den diskussion, som nu förevarit, har det förekommit mig, som om just de, hvilka uppträdt till försvar för Utskottets hemställan, som innehåller förslag om att borttaga ett befintligt lagstadgande, i sjelfva verket genom af dem anförda skäl visat, att den befintliga lagen sådan den är bör kvarstå, i det att de med synnerlig styrka framhållit, att densamma, åstadkommit oändligt mycket godt. Så t. ex. yttrade en talare att han visste det bränvinsförsäljare blifvit ruinerade till följd af densamma äfvensom att han sjelf rekryterat sina bästa arbetare från de trakter, der, till följd af den andliga rörelsen under ifrågavarande lags hägn, folket upphört att supa o. s. v. — med ett ord, att folket blifvit mycket bättre än det varit förr o. s. v. Men jag frågar: om detta är sant, och jag hoppas att så är, har ej allt detta goda inträdt och utvecklats sig just under det den lag funnits till, som man nu med sådan ifver vill hafva bort? Det synes mig, som om de, hvilka här ifra för Utskottets förslag, glömde bort, att här icke är fråga om att införa något nytt lagstadgande, utan om bibehållandet af ett redan befintligt, under hvars tillvaro det goda förhållande inträdt och utvecklats sig, som så lifligt vitsordats af dem, som nu vilja upphäfva samma stadgande. Då den talare jag nyss åsyftade ändå ville hafva bort lagen, kan det väl icke vara af det skälet, att lagen sådan den

är befordrat nykterhet och sedlighet och att arbetarne genom densamma blifvit ordentligare än förut! Mig synes att en lag, under hvars tillämpning så mycket godt befrämjats, och som öfverhufvud taget åstadkommit dylika goda saker, icke bör upphävas, utan bibehållas.

I synnerhet har motionären talat om det myckna bekymmer och ovilja, som lagen i fråga framkallat i landet.

Jag har visserligen sett en del tidningar tala derom, men jag har ej sjelf varit i tillfälle att öfvertyga mig derom, att detta bekymmer verkligen existerar, oaktadt motionären säger sig tala i det svenska folkets — icke det bildade, utan det lägre folkets — namn. Jag har icke heller kunnat finna, att den nuvarande lagen utöfvar det tvång på sinnena, som han påpekat. Hafva vi icke folk af alla möjliga och omöjliga sekter och folk som i det närmaste är utan all religion? Som bevis derpå torde kunna åberopas, hurusom helt nyligen på ett af de förnämsta hotellen här midt i hufvudstaden å ett offentligt möte debatterats frågan, huruvida Gud och gudsbegreppet längre skulle finnas kvar eller icke. De, som ville att Gud skulle finnas kvar ännu några år, ämna nu skicka ut kolportörer eller missionärer till bygderna, förmodligen för att bearbeta folket, så att tiden för Guds tillvaro må i möjligaste mätto varda inskränkt. Om, under sådana förhållanden, kyrkorådet finge bibehålla sin makt att förhindra sådana galenskaper genom att förbjuda dessa predikanter att uppträda på offentliga sammankomster, så vore detta väl ej skadligt och sannernligen samhället komme att lida deraf. Man invänder att kyrkorådet missbrukat sin makt. Jag känner icke, huru dermed förhåller sig; men äfven om man medgäfvde att sådana fall inträffat, så kan väl detta icke vara något skäl att afskaffa lagen. En af våra hofrätter dömde för icke länge sedan en häradshöfding till böter för ett embetsfel, men Högsta domstolen icke allenast befriade honom derifrån, utan till och med ådömde i stället angifvaren fängelsestraff. Nu skulle det väl icke kunna falla någon in att påyrka Hofrättens indragning, derföre att en af dem tillämpat lagen origtigt. För min del har jag ytterligare ett skäl för afslag å Utskottets förslag, och detta skäl är enligt min åsigt det förnämsta. De, som vilja räkna sig till de liberala och som påstå sig vilja befrämja framåtskridande, tala så ofta om att de vilja befordra folkets sjelfstyrelse genom att utvidga dess rättigheter, att man lider af byråkratvälde o. s. v. Man hör detta ofta i denna Kammare och ännu oftare ser man det upprepas i de så kallade liberala tidningarne. Om så är, bör man då ej säga nej nu, då det gäller att taga bort en makt, som redan ligger i folkets händer; kyrkoråden bestå icke, utom pastor, af sjelfskrifna personer, utan af folkvalda, d. v. s. af dem, som församlingen inom sig anse lämpligast dertill.

Då man nu säger sig icke våga lägga makten i deras händer, som folket sjelft valt, men vill lägga makten i länsmans hand, så innebär detta uttalande ett sådant misstroendevotum mot folkets sjelfstyrelse, att jag för min del icke kan understödja ett förslag, som går i den riktningen.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)

Äfven jag skulle kunna, såsom flere talare, illustrera mitt yttrande med diverse historier om uppträden här och der i landet; men jag antager att Kammaren är lika litet road af sådana, synnerligast vid denna sena timme, som de historier vi af andra hört upprepas kunna inverka på saken, hvadan jag så inskränker mig till att yrka afslag å Utskottets förslag.

Herrar *J. E. Johansson* i Forneby, *Håkansson* och *E. Olsson* förenade sig med Herr Liss Olof Larsson.

Herr Wallenius: Då representanten för Åmål—Venersborg behagat med en viss nonchalans förvränga mitt förra yttrande, så vill jag helt kort bemöta de påståenden, som hans juridiska klyftighet lagt i min mun. Den värde talaren måtte väl hafva hört något illa, då han kunde påstå, att jag skulle hafva sagt, att kolportörerna dömas till böter eller fängelse, derest de ej nöjaktigt besvara frågor, som till dem ställas, då de underkastas förhör. Jag yttrade deremot, att derest kolportören icke underkastade sig förhör inför presten, men ändå utöfvade lekmannaverksamhet, så fick han böta, och om han icke kunde betala böterna, så vore han underkastad fängelse.

Vidare roade sig den värde talaren med att påstå, att jag skulle hafva yttrat att vid ett par tillfällen kolportörer förkunnat *sanningar*, som *ej varit rätta*. Äfven om jag fält det yttrandet, så menades dermed naturligtvis *osanningar*. Detta är en slutsats, som talaren bort kunna sjelf draga, utan att jag behöft hjälpa honom.

Jag yrkar fortfarande bifall till Utskottets förslag.

Herr Axell: På samma gång jag anhåller att få uttala min och säkerligen många andra ledamöters af denna Kammare tacksamhet mot de tvenne prestmän, som inom Kammaren nyss lagt i dagen sina, efter min uppfattning, sant presterliga och sant humana åsichter, skall jag be att få med några ytterst kortfattade ord bemöta den talare, som senast uppträdde mot förslaget, nemligen talaren på dalabänken. Han, liksom en föregående talare på vestgötabänken, har sökt att göra deras konsekvens löjlig, hvilka säga att eftersom vi här haft en lag, som visat goda verkningar, så böra vi fortfara att gå åt samma håll, som den lagen pekar, eller att förbättra och utvidga den lagen, så att de verkningar, som af densamma kunde inhöstas, blifva än större. I det fallet får jag säga, att jag anser konsekvensen ligga vida mer på deras sida, som yrka bifall till Utskottets förslag, än på deras, som motsätta sig detsamma. Om vi nu verkligen skulle riskera att, såsom talaren på dalabänken antydde, åtskilliga slags missionärer skulle uppträda i landet, hvilka skulle sätta till och med frågan om gudsbegreppet under debatt, så tror jag för min del att icke ens detta skulle vara så farligt; snarare torde det ligga i statens intresse, att meningarne angående de allra högsta och viktigaste af lifvets frågor tillåtas bryta sig mot hvarandra, än att genom maktspråk söka undertrycka den ena eller andra åsigten. Hvad beträffar den uttalade farhågan, att det skulle innebära ett misstroendevotum mot svenska folkets förmåga af

sjelfstyrelse att icke vidare tillåta kyrkorådet att utöfva den makt, som det nu har sig anvisad, så må anmärkas, att man å ena sidan mycket väl kan vilja frigifva individen från all styrelse inom vissa gränser och å den andra önska att, om en styrelse i ett visst fall nödvändigt måste finnas, densamma då må vara en sjelfstyrelse. Det finnes här tendenser, temligen starkt utpreglade, att klafbinda individen åt alla håll genom förordningar, att skapa lagar inom snart sagdt alla möjliga områden. Såsom en föregående talare anmärkte, tiden tyckes i detta hänseende gå i reaktionär rigtning. Ett bevis derpå hade vi i den lag, som för några dagar sedan antogs med, såsom man säger, pukor och trumpeter, men mot hvars berättigande man hade kunnat vänta att det svenska folkets representanter här åtminstone skulle hafva gjort någon gensaga. I en dylik rigtning bör lagstiftningen icke utvecklas; ju mera man kan undvika lagar och förordningar, äfven om deras handhavande skulle läggas uteslutande i folkets egen hand, och ju mera man kan lossa de band, som fjettra individens ekonomiska och religiösa frihet, ju bättre anser jag det vara.

*Angående
ändrad lag-
stiftning
rörande sär-
skilda sam-
mankomster
för andakts-
öfning.
(Forts.)*

För öfrigt instämmer jag i Herr Wieselgrens yttrande.

Härmed var öfverläggningen slutad. I enlighet med de meningar, som förekommit, gaf Herr Talmannen propositioner såväl på bifall till Utskottets hemställan som ock på afslag derå; och fann Herr Talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef begärd, hvadan en så lydande omröstningsproposition uppsattes, justerades och anslogs:

Den, som bifaller hvad Lag-Utskottet hemställt i Utlåtandet N:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har Kammaren afslagit Lag-Utskottets förevarande hemställan.

Omröstningen, i vanlig ordning företagen, visade 104 Ja mot 73 Nej; och var alltså Utskottets hemställan bifallen.

Kammarens ledamöter åtskildes kl. $\frac{1}{2}$ 4 e. m.

In fidem
H. A. Kolmodin.